

Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği

*Doç. Dr. Okan YAŞAR**

Özet

Bu çalışma, Türkiye’de kadın eğitimi ve kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale İli örneğini gözler önüne sermeye çalışmaktadır. Anadolu’nun kuzeybatısında yer alan Çanakkale İli’nin kadın eğitimi ve kadınlara ait göstergeler bakımından aldığı mesafe ortaya konularak ülke ortalamalarıyla karşılaştırılması yapılmaktadır. Çalışmada geçmişten günümüze Türkiye’de kadın eğitimi üzerinde durulduktan sonra, ülkemizde kadın işgücü, kadının üretime katkısı, çalışma hayatı içindeki yeri ve doğurganlık hızı ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Son olarak da Çanakkale İli sözü edilen kriterler bakımından ele alınarak, ilin Türkiye göstergelerinin neresinde olduğu saptanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Eğitimi, Kadın İşgücü, Kadın İşgücünün Sektörel Dağılımı, Doğurganlık Hızı, Çanakkale İli, Türkiye

Female education in Turkey, other indicators related to the women and the sample of province of Çanakkale

Abstract

This study has taken female education in Turkey, other indicators related to the women and the sample of province of Çanakkale into consideration. The progress which province of Çanakkale, situated in the northwest of Anatolia, has made has been brought to light in respect of female education and other indicators related to women, and it has been made comparisons with the averages of the country. After female education in Turkey, particularly, has been mentioned from past up to present, female workforce, their contribution to the production, place in working life and fertility speed in our country have been evaluated separately. Finally, by dealing with the province of Çanakkale in respect of the criteria mentioned, it has been determined in which indicators of Turkey the province takes place.

Key Words: Female Education, Female Workforce, Sectoral Distribution of Female Workforce, Fertility Speed, Province of Çanakkale, Turkey

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi (okany@comu.edu.tr), Çanakkale

GİRİŞ

Türk toplumunda kadın, hayatın her evresinde, toplumdaki herkes için önemli bir yere sahiptir. Farklı kültürlerde kadına bakış açısı, tanınan haklar, yüklenen sorumluluklar değişiklik göstermektedir. Aynı toplumda bile zaman içinde kültür ve din değişiklikleri gibi etkenlerle değer yargıları değişebilmektedir. Geçmiş dönemlerde kadının toplum içindeki yerini, haklarını ve ödevlerini belirleyebilmek için başvurulacak kaynaklar arasında ilk sırayı çeşitli sahalarda yazılmış eserler almaktadır (Şahin, 2006: 156). Dede Korkut’ta kadın tipini ele alan bir çalışmada; pek çok tarihi metinlerde işaret edildiği gibi Türk kadını devlet yönetiminde söz sahibidir. Hikayelerde de kadınlar söz sahibidirler ve tek başlarına bazı kararlar alabilmektedir (Erol, 2003:18). Eski Türk’lerde kadın ve erkek arasında tam bir eşitlik söz konusu iken, İslamiyet’le tanışıp, Arap kültürü ile tanışma ve göçler gibi nedenler, kadının toplumundaki statüsel gücünü kaybetmeye başlatsa da (Güven, 2001:62) Türk kadını toplumsal statüsünü yüzyıllarca korumaya devam etmiştir. Selçukluların X. yüzyılda Anadolu’ya gelişlerine kadar, İslamiyetin tesirlerine rağmen, Türk kadını aktiftir. Günlük yaşamda yine erkekle beraberdir. Eve kapatılmamıştır. “Harem” henüz bilinmemektedir. Selçuklu egemenliği 300 yıl kadar sürer. Bu safhada kadının sosyal durumu önemli ölçüde değişmelere uğrar. Bununla beraber toplumdan yine kopmamıştır. Kadınlar adına medrese, hastane ve vakıflar yapılmaktadır (Göksel, 1993:128).

Türk toplumunda XIII. yüzyılda hala tek kadınla evlilik esastır. Ailede ana ve kadın saygındır. Kadın ve erkeğin sorumluluklarında benzerlik vardır. Ekonomik düzende kadınında payı vardır. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan Fatih devrine kadar harem yoktur ve yüzler kapalı değildir. Kadın özellikle büyük şehirlerde ayrı bir statüye sokulmuştur. Buna rağmen taşra kasaba ve şehirlerimizde, orta halli ailelerde kadın-erkek ilişkisi hala doğal bir havadadır. Bir çok aile tek kadınlıdır. Kırsal kesim kadını Orta Asya’dan getirdiği geleneklerini korumaktadır. Kadın erkekle eşit haklara sahiptir. Konar-göçer yaşayan vatandaşlar ise Orta Asya’daki kadınlara ait toplumsal statü ve değerlerimizi daha iyi korumuşlardır. İmparatorluğun yükselme ve duraklama dönemlerinden sonra, gerileme döneminde kadınların statüsünde de gerileme olmuştur. Kadının bütün özgürlükleri gittikçe kısıtlanmıştır. Tanzimat dönemine kadar bu kısıtlamaları artıran çok sayıda ferman çıkartılmıştır. Bunlar evlenme ve boşanma koşullarından miras, velayet, mahkemelerdeki tanıklık konularındaki geleneksel haklar yok edilmiştir (Göksel, 1993:129-132).

Başka bir ifadeyle Tanzimat dönemine kadar toplumda kadın ve erkekten farklı davranış kalıpları beklemiş, bu farklılık ailede verilen eğitimle yerleştirilmiştir. Eğitimi önemsenmemiş, kendi ekonomik bağımsızlığını kazanamamış kadın yalnızca bir eş ve anne olarak düşünülmüştür. Kadınlara ilişkin böyle bir anlayış kadını toplumdan soyutlamıştır (Çakır, 1996:110). Türkiye’de

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

kentlerde yaşayan kadınlar, Tanzimat’la birlikte I. Meşrutiyet (1876) ve II. Meşrutiyet (1908) dönemlerinde önemli haklar elde etmeye başlamıştır. Buna karşılık kırsal bölgelerde yaşayan ve tarımsal üretimde bulunan kadının yaşamında şehirlerde olduğu gibi dikkate değer önemde kısıtlamalar olmamıştır. Dolayısıyla kırsal yerleşmelerde kadınlar geleneksel yaşam tarzını sürdürdüler.

Tanzimatla (1839-1908) birlikte Batı’nın her alanda görülen tesirleri, Türk kadını açısından da bazı yenilikler getirmiştir. “Maarif-i Umumiye Nizamnamesi” (1869) çıkarıldıktan sonra, kızlar için Darümuallimat (öğretmen okulu), Rüştiyeler (ortaokul) ve sanayi okulları açılmıştır. Kısacası Tanzimat dönemi, Türk kadınına devlet eliyle mesleki ve kültürel açıdan eğitim kapılarının açıldığı bir dönem olmuştur (Taşkiran, 1973:27).

Türkiye’de kadın hareketinin ortaya çıkışı, dünyadaki genel akışı izlemiştir. Türk kadınları için bu süreç hukuk, eğitim, toplum, siyasi ve ekonomik değişimlerle paralel gitmiştir. Bu anlayış Tanzimat dönemine kadar götürülebilir. Asıl büyük dönüşüm ise II. Meşrutiyet döneminde olmuştur. Bu dönemin özgürlük ideali etken olmuş, kadın giderek özgürleşmeye ve bireyselleşmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin ulus devlet olma çabaları içinde yapılan reformlar kadınları da etkilemiştir. Kadınlar toplumsal yapı içinde değişmiş ve farklılaşmış erkek egemen toplumu sorgulamaya başlamışlardır. Kadın eğitimi talebi farklı biçimlerde ortaya çıkmış, her şeyden önce eğitimin bir insan hakkı olduğu savıyla iyi bir insan yetiştirme anlayışı vurgulanmıştır. Bu anlayış birdenbire değil kademeli gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti’nin batılılaşmaya başladığı dönemden itibaren dönemin ideolojik havası, devlet yöneticilerinin öngördükleri değişiklikler toplumsal ve eğitsel kurumlara da yansımıştır. Bu düşüncelerin öncüleri ise aydınlar olmuştur. Hangi düşünceyi temel alırsa alsınlar kadın eğitimi konusunda görüş bildiren bütün düşünürler (Halide Edip Adıvar, Ziya Gökalp, Abdullah Cevdet, Tunalı Hilmi), kadının eğitilmesi konusunda fikir birliği içindeydiler. Düşünürlerin önemli çaba ve yazıları sonucunda kadınlara verilecek hakların çerçevesi de çizilmiştir. Türk kadınları bu yazı ve etkinliklerin uzantısı olarak, yüksek öğrenim haklarına da sahip olmuştur (Güven, 2001:69).

Bu arada kadınların yüksek öğrenim haklarını elde etmesinden önce 1911 yılında kızlar için ilk “*idadi*” açılmış ve bu okul 1913 yılında liseye çevrilmiştir. Türk kadını, yükseköğretime ilk defa Meşrutiyet döneminde kavuşmakla birlikte, 1914 yılında İstanbul Üniversitesi’nde kadınlar için hazırlanan serbest konferanslar dizisi yükseköğretimin ilk basamağı olmuştur. Hemen bir yıl sonra 1915’te, öğretmen okulları ve liseler için öğretmen yetiştirmek üzere Darümuallimat-ı Aliye başka bir ifadeyle Kız Yüksek Öğretmen Okulu açılmıştır (Taşkiran, 1973:44). Ancak tüm bu gelişmelere rağmen ülkenin ihtiyacı olan yetişmiş kadın nüfus hızlı bir şekilde büyümemiştir. Türkiye

Okan Yaşar: Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği

Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını tüm dünyaya ilan ettiği 1923 yılında ülkede 1.081’i kadın olmak üzere toplam 10.202 öğretmen bulunmaktaydı. Dolayısıyla genç Cumhuriyetin eğitim ordusu çağdaşlaşma çabaları için istenilen nicelikte değildi.

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntem

Bu çalışma, Türkiye’de kadın eğitimi ve kadınlara ait diğer göstergeler üzerinde durduktan sonra, Anadolu’nun kuzeybatısında yer alan Çanakkale İli’nin kadın eğitimi ve kadınlara ait diğer göstergeler bakımından kat ettiği mesafenin ülke ortalamalarıyla karşılaştırılmasını amaçlamaktadır. Çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu tarafından bu konuda yayımlanan istatistikler kullanılmıştır. Araştırma, betimsel bir çalışma olup veri değerlendirmelerini temele almaktadır. Çalışmada Cumhuriyet döneminde kadınların kat ettiği mesafeyi gözler önüne serilebilmek amacıyla sosyo-kültürel ve ekonomik göstergelerden eğitim, yaş ve ekonomik faaliyet türüne, mesleklere ve yerleşim yerine göre istihdam, işsizlik ve doğurganlık durumu gibi kriterlere ait istatistikler kullanılmıştır. Çalışma da Çanakkale İli örneğinin seçilmesi nedenleri arasında; ilin coğrafi konumunun tam bir geçiş güzergâhında bulunması ve Anadolu’nun kuzey batısında bulunan bir ilin kadınlara ilişkin sahip olduğu göstergelerin Türkiye göstergelerinin neresinde olduğunun saptanması sayılabilir.

2. Cumhuriyet Döneminde Kadın Eğitimi

Gazi Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşını zaferle sonuçlandırmış ve 29 Ekim 1923’te Cumhuriyeti ilan ederek Türkiye Cumhuriyeti devletini kurmuştur. Atatürk bizzat kendisi “Başöğretmen” unvanı ile kitlelerin eğitim düzeyinin yükselmesi için büyük çaba harcamıştır. 1924’te çıkarılan Tevhid-Tedrisat (Öğretim birliği) Kanunu ile tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış ve medreseler kaldırılmıştır. Bununla birlikte eğitim laikleştirilmiş ve demokratikleşmiştir. Özellikle tarih ve dil konularında milli bir amaca yönelme başlamıştır. Latin harfleri kabul edilmiştir. Kadın eğitimine önem verilmiştir. Bu alanda büyük gelişme sağlanmış ve karma eğitim hayata geçirilmiştir (Akyüz, 2004:318). Bu arada Türk kadını seçme seçilme hakkına 5 Aralık 1934’te kavuşmuştur. Kadın hakları İtalya ve Fransa gibi ülkelerde 1940-1946 yılları arasında kabul görmüştür. Bazı batılı toplumlar da kadınların seçme ve seçilme haklarını son yıllarda kazandıkları gözden kaçmamalıdır (Erkal, 1995:383). Bu Atatürk’ün Türk kadınına verdiği önemi göstermektedir. Cumhuriyet dönemine kadar kız çocuklarının eğitimine sadece ev yaşamlarında yararlı olacak bilgilerin dışındaki eğitime önem verilmemiş, erkek çocuklar ve gençler için hazırlanan eğitim programlarına çok geç de olsa kız çocukları katılabilmişlerdir (Yılmaz, 2002:56). Ancak kadın eğitimiyle ilgili en köklü

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

değişiklikler Cumhuriyet dönemine rastlamaktadır. Kadın eğitimine Atatürk çok önem vermekte ve bunu da 1 Mart 1922’de Büyük Millet Meclisi’nde yaptığı bir konuşmasında şöyle dile getirmektedir (Caporal, 1999: 86-87): “Kadınlarımızın da aynı dereceyi tahsilden geçerek yetişmelerine atf-ı ehemmiyet olunacaktır. Kadınlarımız hatta erkeklerden daha çok münaveer, daha çok feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar. Eğer hakikaten milletin anası olmak istiyorlarsa böyle olmalıdırlar.”

Büyük Önder Atatürk ve arkadaşlarıncı Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu 1923 yılını izleyen ilk on yılda bir yandan modern bir devlet örgütünün kurulması diğer yandan da Türk toplumunun yeniden yapılandırılması sağlanarak büyük bir değişim gerçekleştirilmiştir. Türk kadınına doğrudan etkileyen en önemli değişim 1924 yılında çıkarılan ve eğitimi tek sistem ve çatı altında toplayan “Tevhid-i Tedrisat Kanunu”nun kabulüdür. Böylece kadınlar en temel vatandaşlık hakkı olan eğitim görme hakkına kavuşmuşlardır (Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1998). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze temel eğitimin zorunlu olduğu ülkemizde, 1928 yılında Türk alfabesinin kabulü ile % 10’u ancak bulan okuma-yazma oranı kadın ve erkeklerde hızla artmaya başlamıştır. Eğitim sisteminin her alan ve kademesinde kadınlarımızın eğitim kademelerinden cinsiyet farkı gözetmeksizin faydalandırılması 1739 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu”nda da belirtilmektedir. Diğer taraftan eğitimde eşitlik ilkesi 1982 Anayasası’nın 10. ve 40. maddelerinde de yer almaktadır (Çetin, 2003).

Buraya kadar yapılan açıklamalardan Cumhuriyet döneminde kadınlara verilen her türlü eğitim haklarına rağmen kadınların okur-yazarlık oranının artması ve çeşitli eğitim kademelerinden istenilen ölçüde geçişlerinde pek çok sorun bulunmaktadır. Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar kadınlara ait eğitim göstergelerinde olumlu anlamda ciddi gelişmeler olmasına rağmen hala yetersiz olduğu da açıktır. Hatta ülkemizde kadınlarla erkekler arasında okur-yazar istatistiklerindeki farklılıklar kırsal-kent ayrımı yapıldığında ve bölgesel bazda değerlendirildiğinde daha çarpıcı olarak ortaya çıkmaktadır.

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Tablo 1: *Türkiye’de 1935- 2000 Döneminde Sayım Yılları İtibariyle Cinsiyete Göre Okuryazar Oranı (%) (6+ yaş)*

Sayım Yılı	Okuryazar Durumunun Toplam İçindeki Oranı (%)						Okuryazar Durumunun Kendi İçindeki Oranı (%)			
	Okuma Yazma Bilmeyen			Okuma Yazma Bilen			Okuma Yazma Bilmeyen		Okuma Yazma Bilen	
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
1935	80.75	90.19	70.65	19.25	9.81	29.35	57.74	42.26	26.35	73.65
1940	75.45	87.08	63.80	24.55	12.92	36.20	57.78	42.22	26.36	73.64
1945	69.78	83.16	56.33	30.22	16.84	43.67	59.73	40.27	27.92	72.08
1950	67.18	80.15	54.26	32.37	19.35	45.34	59.55	40.45	29.84	70.16
1955	58.83	74.14	43.94	40.87	25.52	55.79	62.13	37.87	30.78	69.22
1960	60.44	75.11	46.33	39.49	24.83	53.59	60.92	39.08	30.82	69.18
1965	51.20	67.11	35.86	48.72	32.83	64.04	64.32	35.68	33.05	66.95
1970	43.79	58.20	29.69	56.21	41.80	70.31	65.72	34.28	36.77	63.23
1975	36.22	49.45	23.74	63.62	50.47	76.02	66.27	33.73	38.50	61.50
1980	32.51	45.32	20.01	67.45	54.65	79.94	68.83	31.17	39.99	60.01
1985	22.51	31.77	13.45	77.29	68.02	86.35	69.77	30.23	43.51	56.49
1990	19.50	28.01	11.18	80.46	71.95	88.78	71.01	28.99	44.21	55.79
2000	12.68	19.36	6.14	87.32	80.64	93.86	75.53	24.47	45.69	54.31

Kaynak: TÜİK

1935-2000 döneminde Türkiye’de cinsiyete göre okuryazar oranı gözden geçirildiğinde (Tablo 1) Cumhuriyetin ilk yıllarında (1935) okuryazar oranı kadınlarda % 9.81 iken, erkeklerde bu oran % 29.35’tir. Anılan yılda genel okuryazar oranı ise % 19.3’tür. Aradan geçen 65 yılda okuma yazma oranı ülke genelinde % 87.3’e ulaşırken, kadınlarda okuryazar oranı % 80.6’ya ve erkeklerde de % 93.9’a ulaşmıştır. Ancak 2000 yılında kadınlarda okuryazar oranı ülke genelinden % 6.7 ve erkeklerden ise % 13.2 oranında daha geridir. Kadınlarda okuryazar oranının 1980 sonrasında hızla arttığını görmekteyiz. 1980 sonrasında düzenlenen okuma yazma seferberlikleri 1980-2000 döneminde kadınlarda okur-yazar oranının % 20 kadar büyümesine neden olmuştur. Böylece Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadınlarda okuma yazma oranı giderek artmasına rağmen ülke ortalamalarının ve erkeklere ait değerlerin gerisinde kalmıştır. Erkeklerde oranın fazla olmasının nedenleri arasında; okuma yazma bilmeyen erkeklere askerlik hizmetini yaparken okuma yazma öğretilmesi ve kız çocuklarının hala okula gönderilmemesi sayılabilir.

2.1. İlköğretimdeki Gelişmeler

Cumhuriyet döneminde ilköğretim öncelikli konular arasındadır. Çünkü ilköğretim, inkılapları, laikliği topluma benimsetecek, özellikle geniş kırsal kitlelerin davranışlarını değiştirecek bir araç olarak görülmüştür. İlköğretim 1961 ve 1982 Anayasalarında kız ve erkek bütün vatandaşlar için

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

zorunludur ve devlet okullarında parasızdır şeklinde hükme bağlanmıştır (Akyüz, 2004:318-319). 1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu ilköğretimi 8 yıl halinde düzenlemiş ve bu uygulamaya 1981-1982 öğretim yılında deneme mahiyetinde başlanmıştır. 1997-1998 öğretim yılından itibaren de bütün yurttta uygulanmaya başlanmıştır (Çetin, 2003).

Tablo 2: *Cinsiyete Göre İlkokullardaki Gelişmeler (1923-2006)*

Yıllar	Okul	Kadın	Öğretmen		Toplam	Kız	ÖĞRENCİ	
			Erkek	Toplam			Erkek	Toplam
1923-1924	4.894	1.217	9.021	10.238	62.954	273.107	341.941	
1933-1934	6.383	4.803	10.320	15.123	205.922	385.247	591.169	
1943-1944	12.182	6.522	15.865	22.387	315.615	680.384	995.999	
1953-1954	17.948	10.390	27.542	37.932	657.874	1.10.477	1.762.351	
1963-1964	27.775	18.877	57.667	76.544	1.380.492	2.181.648	3.652.140	
1973-1974	40.327	58.270	99.165	157.435	2.339.379	2.984.655	5.324.034	
1983-1984	47.324	86.232	122.161	208.393	3.033.558	3.462.358	6.495.916	
1993-1994	49.599	102.391	135.552	237.943	3.092.337	3.433.959	6.526.296	
1997-1998 ¹	45.649	134.305	168.677	302.982	4.085.452	5.016.622	9.102.074	
2000-2001	36.065	151.199	193.805	345.141	4.836.073	5.624.146	10.460.219	
2004-2005	35.661	182.036	216.989	399.025	4.978.204	5.587.185	10.565.389	
2005-2006	34.990	182.636	207.223	389.859	5.058.344	5.615.591	10.673.935	

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri

Tablo 2’de görüldüğü gibi, 1923-1924 öğretim yılında ilköğretim çağındaki öğrencilerin % 18.4’ü kız öğrenci iken, bu oran 1953-1954 öğretim yılında % 37.3’e, 1997-1998 öğretim yılında % 44.9’a ve 2005-2006 öğretim yılında da % 47.4’e yükselmiştir. 2005-2006 öğretim yılı itibariyle ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin % 46.8’i kadındır. Bu oran 1923-1924 öğretim yılında sadece % 11.9’dur. Aradan geçen süre içinde ilköğretimde okuyan kız öğrenciler ile görev yapan kadın öğretmenlerin oranları % 50’ye yaklaşmıştır.

2.2. Ortaöğretimdeki Gelişmeler

1924 yılında ortaöğretim; 3 yıl ortaokul, 3 yıl lise olarak klasik yapısına kavuşturuldu. Liselerde fen ve edebiyat şubeleri açma sistemi Cumhuriyetin başlarında getirildi. İlkokulu bitiren kız ve erkek öğrenciler, üç yıllık bir eğitim sonunda ortaokul diploması edinirlerdi. 1930 yılından önce ortaokul, hem ilkokulun bir devamı sayılıyor hem de liseye giriş için eğitim veren bir kurum olarak kabul ediliyordu. Bu tarihten itibaren ortaokullara öğrencileri liseye hazırlamakla birlikte mesleki ve teknik liselere hazırlama görevi de verilmiştir. Genç Cumhuriyetin eğitimcileri, kız öğrencileri bir yandan yükseköğretime ve hayatın her alanına ilişkin mesleklere yöneltirken, diğer yandan büyük bir kısmının bu hedefe erişemeyeceğini biliyorlardı. Bu nedenle özellikle “aile bilgisi” dersleriyle “bilinçli

¹ 1997-1998 öğretim yılından itibaren ilk ve orta okullar “ilköğretim okulu” adı altında toplanmıştır. Okul sayısındaki düşmenin başlıca nedenleri sekiz yıllık ilköğretim okullarının giderek yaygınlaşması ve taşınmalı eğitim nedeniyle bazı küçük köy okullarının kapanmasıdır.

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

ev kadını” yaratma amacı güdüldü. Genel olarak Cumhuriyet döneminde, kadınların toplumsal yaşama aktif olarak katılması amaçlanmış ve bu anlayış ders kitaplarına yansiyarak aktif, haklarını elde etmiş ve meslek sahibi eğitilmiş bir kadın hedeflenmiştir (Çetin, 2003). Cumhuriyetin ilk yıllarından 1997-1998 öğretim yılına kadar ortaokullarda sayısal artış dikkate değerdir. 1995-1996 öğretim yılında ortaokullardaki öğrenci miktarının % 39.3’ü kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3: *Cinsiyete Göre Ortaokullarda Gelişmeler (1923-1996)*

Yıllar	Okul	Kadın	Öğretmen		Toplam	Kız	ÖĞRENCİ	
			Erkek	Toplam			Erkek	Toplam
1923-24	72	-	-	796	-	-	-	
1933-34	201	516	1.620	2.136	11.294	31.038	42.332	
1943-44	245	1.627	2.224	3.851	22.005	53.314	75.319	
1953-54	507	2.407	2.904	5.311	24.286	68.053	92.339	
1963-64	824	4.704	10.355	15.059	88.704	255.435	344.139	
1973-74	2.299	9.350	17.499	26.849	263.185	663.702	926.887	
1983-84	4.258	14.322	28.043	42.365	512.499	938.125	1.450.624	
1993-94	8.318	23.724	38.244	61.968	1.024.203	1.612.355	2.636.558	
1994-1995	8.897	26.252	38.619	64.871	1.051.224	1.623.762	2.674.986	
1995-1996	9385	29.159	41.502	70.661	1.039.962	1.605.478	2.645.440	

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri

1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu, orta öğretimi “temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümü (Liseler) biçimde tanımlar. Bu kanuna göre, orta öğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgili, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime, mesleğe ve iş alanlarına hazırlamaktadır (Akyüz, 2005:324). 1933-1934 öğretim yılında ülkemizde genel liselerde okuyan öğrencilerin % 23.4’ü kız öğrenci iken ve bu okullarda görev yapan öğretmenlerin % 21.7’si kadın öğretmenlerden oluşmaktadır. Buna karşın, 2005-2006 öğretim yılında genel liselerde okuyan öğrencilerin % 45.9’u kız öğrencilerden ve bu okullarda görev yapan öğretmenlerin % 43.8’i kadın öğretmenlerden oluşmaktadır (Tablo 4). Dolayısıyla aradan geçen süre içinde genel liselerde okuyan kız öğrencilerin oranında % 22.5 ve bu okullarda görev yapan kadın öğretmenlerin oranında ise % 22.1 oranında artış olmuştur. Bugün genel liselerde okuyan kız öğrencilerin oranının % 46’ya ulaşması, kız ve erkek öğrenciler arasındaki farkın oransal olarak önemli derecede azaldığı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Tablo 4: *Cinsiyete Göre Genel Liselerdeki Gelişmeler (1923-2006)*

Yıllar	Okul	Kadı n	Öğretmen		Kız	ÖĞRENCİ	
			Erkek	Toplam		Erkek	Toplam
1923- 1924	23	-	-	513	-	-	1241
1933- 1934	72	205	740	945	2237	7326	9563
1943- 1944	80	586	1105	1694	6030	22876	28906
1953- 1954	100	1029	1205	2234	6836	24584	31420
1963- 1964	217	2613	3484	6097	26468	75916	102384
1973- 1974	718	4825	8613	13438	96405	207966	304371
1983- 1984	1.190	18970	30727	49697	221377	308388	529765
1993- 1994	2.167	29932	41927	71859	454965	623518	1078483
1997- 1998	2.412	30.14 8	38.705	68.853	512.535	653.660	1.166.195
2000- 2001	2.747	30.54 0	40.962	71.502	651.944	835.471	1.487.415
2003- 2004	2.727	36.09 5	43.450	79.545	881.541	1.059.961	1.941.502
2004- 2005	2.939	40.34 0	52.869	93.209	886.051	1.047.731	1.933.782
2005- 2006	3.406	44.94 0	57.641	102.581	952.158	1.123.459	2.075.617

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Tablo 5: 2005-2006 Öğretim Yılında Ortaöğretimde Cinsiyete Göre Dağılım

Okul türü	Okul sayısı	ÖĞRENCİ SAYISI			ÖĞRETMEN SAYISI		
		Kız	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Genel Ortaöğretim	3.406	952.158	1.123.459	2.075.617	44.940	57.641	102.581
Resmi	2.778	917.951	1.081.973	1.999.924	37.324	51.117	88.441
Özel	628	75.693	41.486	75.693	7.616	6.524	14.140
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	4029	450.355	732.282	1.182.637	32.182	50.554	82.736
Resmi	4007	449.980	731.680	1.181.660	31.983	50.373	82.356
Özel	22	375	602	977	199	181	380
Genel Toplam	7.435	1.402.513	1.855.741	3.258.254	77.122	108.195	185.317

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadın haklarına verilen önem kızların mesleki eğitim alanında mesafe kat etmesine yol açmıştır. 2005-2006 öğretim yılında Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde okuyan öğrencilerin % 38 kız öğrenci iken, erkek öğrencilerin oranı % 62’dir (Tablo 5). Bununla birlikte mesleki ve teknik öğretimde okuyan kız öğrencilerin oransal olarak genel liselerdekilerin (% 45.9) % 7.9 oranında gerisinde kalmıştır. Bu veriler kız öğrencilerin meslek edinmeden ziyade üniversite okuma amacı taşıdıkları izlenimini doğurmaktadır.

Yüksek öğretimdeki gelişmeleri gözden geçirdiğimizde Cumhuriyet’in ilk yıllarında yükseköğrenim gören öğrencilerin % 90’ı erkek, % 10’u kadındır. 1990’lı yılların başlarında ise bu oran, erkeklerde % 66, kızlarda ise % 34 olarak gerçekleşmiştir (Güçlü, 2000:174). 1996-1997 öğretim yılında üniversite öğrencilerinin % 61’i erkek ve % 39’u kızdır. 2000-2001 öğretim yılında bu oranlar sırasıyla % 58.8 ve % 41.2’dir. 2004-2005 öğretim yılında ise üniversite öğrencilerinin % 41.8’i kız öğrenci iken, erkek öğrencilerin oranı % 58.2’dir. Böylece 1996-1997 öğretim yılından bu yana üniversiteli kız öğrencilerin oranında yaklaşık % 3 büyüme olmuştur (Tablo 6). Yine 2004-2005 öğretim yılında üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarının % 38.3’ü kadınlardan ibarettir. Bu oran 1994-1995 öğretim yılında % 32.8’tir. Dolayısıyla aradan geçen kısa sürede kadın öğretim elemanı sayısında oransal olarak önemli bir gelişme sağlanmıştır.

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Tablo 6: *Yükseköğretimde Öğretim Yılına Göre Birim, Öğretim Elemanı Ve Öğrenci Sayıları*

ÖĞRETİM YILI	BİRİM sayısı	ÖĞRETİM ELEMANI			ÖĞRENCİ SAYISI		
		Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
1923-1924	9			307			2.914
1940-1941	20			967			12.844
1960-1961	55			4.071			65.297
1980-1981	321			20.917			237.369
1994-1995	741	14.457	29.629	44.086	425.912	681.408	1.107.320
1995-1996	817	16.480	33.779	50.259	454.288	706.400	1.160.688
1996-1997	863	17.828	35.977	53.805	481.778	740.584	1.222.362
1997-1998	937	19.065	37.336	56.401	529.622	800.619	1.330.241
1998-1999	1006	20.826	39.303	60.129	551.775	830.374	1.382.149
1999-2000	1053	23.099	42.105	65.204	575.928	843.999	1.419.927
2000-2001	1084	24.361	43.519	67.880	621.260	886.945	1.508.205
2001-2002	1131	26.154	45.136	71.290	654.424	913.960	1.568.384
2002-2003	1203	28.205	47.885	76.090	745.884	1.052.739	1.798.623
2003-2004	1248	29.858	48.946	78.804	762.487	1.079.059	1.841.546
2004-2005	1257	31.434	50.662	82.096	823.925	1.145.161	1.969.086*

Kaynak: ÖSYM Yüksek Öğretim İstatistikleri (1994-2004),

*Açıköğretim Fakültesi öğrencileri dahil edilmemiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar yüksek öğretimde öğrenim gören kız öğrencilerin toplam nüfusa oranı önemli derecede artmış ancak hala istenilen noktaya gelinememiştir. Bununla birlikte üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da, 1970’li yıllardan itibaren yavaş yavaş değişmesine rağmen hala, yükseköğretimde kız öğrencilerin tercih ettiği programların kadın istihdamının yoğunlaştığı meslek alanlarından seçilmesidir. Özellikle, yükseköğretimde öğretmenlik eğitimi kız öğrenciler için ilk sıralarda yer almaktadır. Bu durumda yüksek öğrenimli kadın işgücünün yakın gelecekte öğretmenlik mesleğinde yoğunlaşacağı düşünülebilir (İçli, 1997: 235-264). Yükseköğretim istatistiklerine göre fakülte bazında kız-erkek sayıları karşılaştırıldığında, erkek öğrenciler, Tıp ve Mühendislik Fakültelerinde yoğunlaşırken, kız öğrencilerin Eğitim, Edebiyat, Fen ve Güzel Sanatlar, Sağlık Hizmetleri MYO ve Hemşirelik Yüksek Okulları ve Sosyal Hizmetler Yüksek Okullarında yoğunlaştığı görülmektedir. Mühendislik, Fen Bilimleri, Tıp ve Hukuk fakültelerinde kız öğrencilerin istenilen orana ulaşamadıkları görülmektedir.

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Tablo 7: 2004-2005 Öğretim Yılında Yaygın Eğitim Kurumlarındaki Öğrenci Sayıları

Kurum adı	KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ			ÖĞRETMEN		
		Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Pratik Kız Sanat Okulu	354	68.162	4.751	72.913	181	7	188
Olgunlaşma Enstitüsü	12	1515	-	1.515	251	38	289
Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezi	12	118	325	443	-	-	-
Halk Eğitim Merkezi	924	737.681	574.937	1.312.618	2.511	2.213	4.724
Çıraklık Eğitim Merkezi	351	47.357	262.605	309.962	692	3.840	4.532
Özel Yaygın Eğitim	7.646	790.609	1.325.941	2.116.550	21.753	35.938	57.691
Özel Dershaneler	3.570	433.891	491.408	925.299	17.304	23.727	41.031
Muhtelif Kurslar	2.048	107.406	113.230	220.636	2.633	1.817	4.450

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri

Yaygın eğitim, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş veya herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен ayrılmış bireylere örgün eğitimin yanında veya dışında verilen bir eğitimidir. 1926 yılında 789 sayılı Kanunla Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan ilk halk eğitim birimi 1983 yılında Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü adını almıştır. 2003-2004 öğretim yılından itibaren “Çıraklık Eğitim Merkezi”nin adı “Mesleki Eğitim Merkezi” olmuştur. Yaygın eğitim faaliyetleri aşağıdaki dört temel alanda sürdürülmektedir;

- 1-Tamamlama programları,
- 2-Mesleki ve teknik eğitim programları,
- 3-Sosyal kültürel programlar,
- 4-Sosyal kültürel uygulamalar.

Bu tip yaygın eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü başta olmak üzere Mesleki ve Teknik Öğretim Daireleri ile bazı bakanlıklarca gerçekleştirilmektedir. Yaygın eğitim, büyük ölçüde yetişkinlere okuma-yazma öğretme ve gençlere bir meslek kazandırma niteliği taşımaktadır (Çetin, 2003). 2004-2005 öğretim yılında yaygın eğitim kurumlarındaki öğrenci sayıları (Tablo 7) gözden geçirildiğinde, Pratik Kız Sanat Okulları, Olgunlaşma Enstitüleri ve Halk Eğitim Merkezleri’nde kız öğrencilerin oransal olarak önde olduğu görülmektedir. Öyle ki, bu oran Olgunlaşma Enstitüleri’nde % 100 ve Pratik Kız Sanat Okulları’nda % 93.5’tir. Adı geçen kurumlarda görev yapan öğretmenlerin büyük bir bölümü yine kadın öğretmenlerden oluşmaktadır.

3. Kadınların Üretime Katkısı

Osmanlı İmparatorluğu’nda üretim ve yaratım görevleri hemen tümüyle erkeklere verilmişti. Eğer ev içinde harcanan emeğin ekonomik nitelikleri olduğu reddedilirse, gerçekten kentlerde Türk kadınının erkeğin maddi bağımlılığı altında yaşadığı ve ülkenin ekonomik etkinliğine pratikte hiç katılmadığı haklı olarak ileri sürülebilir. Osmanlı Devleti, XIX. yüzyılın ikinci yarısında gerek gerçek sanayi işletmelerinin doğuşuna ve gerekse büyük kentsel merkezlerdeki sanayi işletmelerinde kadın işçilerin istihdamına tanıklık etmiştir. Osmanlı Devleti’nin son döneminde o arkası gelmeyen savaşlar boyunca fabrikalarda erkeklerin yerini kadınlar almıştır. Hereke, Karamürsel, İstanbul’da Eyüp Sultan dokumları önemli boyutlara varan kadın emeğine dayanıyordu. Hereke’de yüzlerce kadın işçi çok uzaklardan gelerek çalışıyordu. 1913’te dokuma sanayinin bütününde el emeğinin % 50’den fazlasını kadınlar ve çocuklar karşılamaktaydı. Bu oran ipek sanayinde % 95’i buluyordu (Caporal, 1999:135-137). Türk kadını yüzyıllar boyunca tarımsal üretim sürecinde yer almakla beraber, Osmanlı Devleti döneminde bugün Karadeniz, Marmara ve Ege Bölgesi olarak tanımladığımız bölgelerde tütün işletmelerinde, Adana ve İzmir yörelerinde yoğunlaşan pamuk işletmelerinde, Menteşe, Aydın, İzmir yörelerinde kuru yemiş ve üzüm üretimi sürecinde kadın işgücü ön planda yer almaktaydı. Dolayısıyla kadınlar en fazla tarıma dayalı sanayi işletmelerinde istihdam olmaktadır. Kadın emeği kuru incir ve üzüm hazırlama, tütün ve pamuğu elden geçirme işletmelerinde ön planda bulunmaktaydı. Hatta tütün hazırlama atölyelerinde işçilerin yarısından fazlası kadınlardan oluşmaktaydı.

Osmanlı Devleti 1913 ve 1915 yılları sanayi sayımı istatistikleri 1915 verilerine göre imalat sanayinde kadın işgücünün en fazla istihdam edildiği sektörleri çarpıcı bir şekilde görebilmek mümkündür. Buna göre pamuk ipliği ve pamuklu dokuma sanayinde işçi olarak çalışanların % 55.5’i, ham ipek imalatı sektöründe çalışanların % 95’i, ipekli dokumlar sektöründe çalışanların % 63’ü, diğer dokuma sektörlerinde çalışanların % 74.3’ü kadınlardan oluşmaktadır. Yine sabun imalatı sektöründe çalışanların % 30’u ve konserve imalatında çalışanların % 75.4’ü kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca kadınların az da olsa sigara kağıdı imalatında istihdam oldukları anlaşılmaktadır. Kadınların dokumacılık iş kollarında yoğun şekilde çalıştırılmalarının bir nedeni de, erkek işçilerin 1/3’ü kadar ücret almaları ve günlük ortalama çalışma sürelerinin 14-15 saat olmasıdır (Ökçün, 1997: 58-170). Dolayısıyla Osmanlı Devleti imalat sanayinde işçi olarak istihdam edilen kadınların ağırlıklı olarak tarıma dayalı sanayilerde istihdam edildikleri görülmektedir. Başka bir ifadeyle tarıma dayalı sanayiler kadın istihdamının en fazla olduğu imalat sektördür (Yaşar, 2003: 71-73)

Osmanlı Devleti’nde iyi eğitim almış bulunan pek çok kadının ebelik, öğretmenlik ve hemşirelik

gibi meslekleri icra etmekle birlikte, I. Dünya Savaşı’nda artan işgücü gereksinimi nedeniyle kamu kurumlarından PTT, Maliye Bankalığı ve Belediye hizmetlerinde görev aldıkları görülmektedir (Caporal, 1999:139).

3.1. Cumhuriyet Dönemi

Türkiye, Atatürk dönemiyle birlikte hızlı bir sanayileşme hamlesi başlatmıştır. Yeterli sermaye birikimi olmamakla birlikte, eskiye oranla sanayileşme alanında büyük gelişme yaşanmıştır. Bu da toplumsal değişmeyi ve buna paralel olarak da kadının statüsünü ve aile yapılarını değiştirmiştir. Cumhuriyet döneminde kadına sağlanan olanaklar ve bunlardan yararlananların sayısı arttığı halde, günümüzde kadına sağlanan eğitim, toplumdaki durumunu geliştirecek ve üretime daha etkili bir biçimde katılmasını sağlayacak düzeyde değildir. Kadınların çalışma hayatının düzenlenmesinde en önemli aşama 1936 tarihli İş Kanunu’dur. 8 Haziran 1936 tarihinde kabul edilen bu yasayla, erkek, kadın ve çocukların çalışma koşulları yeniden düzenlenmiştir. O tarihe kadar kadınların çalışma hayatını düzenleyen bir kanun bulunmuyordu. Cumhuriyetle birlikte iş hayatına katılan kadınların sayısındaki artıştan sonra, İş Kanunu düzenlenirken, kadınlar ile ilgili hükümlerde bu kanuna dahil edilmiştir. 1950 yılından itibaren, Türkiye’de sanayileşme süreci geliştikçe, çalışan kadınların oranı da artmıştır (Kırkpınar, 1998:24-26). Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, 1955 yılında kadınların toplam işgücündeki oranı % 43 iken, 1960’ta % 40.3’e, 1965’te % 37.9’a, 1970’te % 37.5’e, 1975’te ise % 35.2’ye, 1990’da % 34.5’e ve 2005’te % 24.8’e gerilemiştir. Bu gerilemede erkeklerin kadınlara oranla işgücüne katılımının daha yüksek düzeyde gerçekleşmesi etkili olmaktadır. 2005 yılında kadınların kentlerde toplam işgücüne oranı % 19.3 iken, kırsal yerleşmelerde % 33.7’dir. Kadınların istihdam oranı gelişmiş ülkelerde % 50’ler civarındadır.

Tablo 8: 1990 ve 2005 Yıllarında Ülkemizde İşgücüne Katılım ve İşsizlik Oranları (15+ yaş)

	KIR				KENT			
	1990		2005		1990		2005	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
İşgücüne Katılım Oranı (%)	52	83	33.7	73.5	17	76.8	19.3	71.5
İşsizlik Oranı (%)	3.4	6.0	4.1	8.1	23.4	9.5	17.0	11.6

Kaynak: Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları (2005)

2005 yılı hane halkı işgücü anketi sonuçlarına göre, Türkiye geneli için % 48.5 olan işgücüne katılma oranı erkeklerde % 72.2, kadınlarda ise % 24.8 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yılda işgücüne

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

katılma oranı kırsal yerleşmeler (15+yaş) dahilinde kadınlarda % 33.7 iken, erkeklerde % 73.5’tir. Buna karşılık kentlerde işgücüne katılma oranı kadınlarda % 19.3 ve erkeklerde % 71.5’tir (Tablo 8).

Tablo 9: *İşteki Durum ve Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler (15 ≥ yaş)(000)*

İŞTEKİ DURUM	2004				2005			
	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmetler
Erkek	16.023	4.101	4.206	7.716	16.346	3.550	4.595	8.201
Ücretli	7.352	91	2.746	4.515	8.178	109	3.080	4.989
veya maaşlı								
Yevmiyeli	1.461	245	701	514	1.273	231	674	368
İşveren	971	92	290	588	1.081	99	320	662
Kendi Hesabına	4.805	2.613	380	1.814	4.664	2.312	441	1.911
Ücretsiz aile işçisi	1.433	1.059	89	285	1.150	799	79	272
Kadın	5.768	3.299	811	1.657	5.700	2.943	857	1.900
Ücretli	1.927	9	601	1.315	2.180	8	651	1.521
veya maaşlı								
Yevmiyeli	338	152	86	101	318	173	54	91
İşveren	49	7	6	36	51	9	7	35
Kendi Hesabına	583	427	71	86	774	545	114	115
Ücretsiz aile işçisi	2.870	2.703	47	120	2.377	2.507	31	138

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı 2005:160

İşteki durum ve ekonomik faaliyete göre istihdam edilenler (15 ≥ yaş) tablosuna (Tablo 9) dikkat edilirse, 2005 yılı toplam istihdamının (22.046.000 kişi) % 29.5’i tarım sektöründe, % 24.7’si sanayi sektöründe ve % 45.8’i de hizmetler sektöründe istihdam olmaktadır. *Tarım sektörü istihdamının % 46.8’i, sanayi sektörü istihdamının % 15.7’si ve hizmetler sektörü istihdamının % 18.8’i kadın istihdamından oluşmaktadır (2005).* Dolayısıyla kadınların en fazla tarım sektöründe istihdam oldukları görülmektedir. Tarım sektöründe çalışan kadınların ağırlıklı olarak ücretsiz aile işçisi oldukları görülmektedir. İkinci sırayı ise kendi hesabına çalışanlar teşkil etmektedir. Sanayi sektöründe çalışan kadınların % 75.9 oranında ücretli ve maaşlı çalışanlar olduğu ve hizmetler sektöründe çalışan kadınların ise % 80.1 oranında ücretli ve maaşlı personel olarak çalıştıkları görülmektedir. Kadın istihdamının sektörel dağılımında 2004 yılından 2005 yılına tarım sektöründe azalma, buna karşılık hizmetler ve sanayi sektöründe artış göze çarpmaktadır. 2004 yılından 2005 yılına kadın istihdamında en fazla artış ücretli ve maaşlı kadın istihdamında görülürken, bu dönemde kadın istihdamında en fazla azalma ücretsiz aile işçisi sayısında olmuştur. Yaş gruplarına göre iş gücüne

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

katılma oranlarına bakıldığında erkeklerde 25-44 ve 45-64 yaş gruplarında bir yoğunlaşma söz konusu iken, kadınlarda 15-24 ve 25-44 yaş gruplarında yoğunlaşma olduğu görülmektedir (Tablo 10). İşsizlik oranı Türkiye genelinde % 10.3 iken, kadınlar dahilinde işsizlik oranı kentlerde % 17, kırsal yerleşmelerde ise % 4.1’dir. Buna karşılık bu oran erkeklerde kırsal kesimde % 8.1 iken, kentsel yerleşmelerde % 11.6’dır.

Tablo 10: *Yaş Gruplarına Göre İstihdam Edilenler (15 ≥ yaş) (000)*

	2001	2002	2003	2004	2005
ERKEK	15.555	15.232	15.256	16.023	16.346
TOPLAMI					
15-24	2.886	2.596	2.401	2.537	2.536
25-44	8.916	8.952	9.160	9.543	9.805
45-64	3.250	3.229	3.246	3.465	3.547
65+	503	456	448	478	458
KADIN	5.969	6.122	5.891	5.768	5.700
TOPLAMI					
15-24	1.574	1.540	1.376	1.325	1.264
25-44	2.903	3.022	3.019	3.002	3.042
45-64	1.242	1.321	1.272	1.245	1.220
65+	251	239	224	196	175

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı-2005

Nüfus yapısına çalışan kadınlar açısından bakıldığında ise Türkiye’de kadın iş gücünün sanayileşmekte olan ülkelerin gösterdiği özelliklerin yanı sıra, az gelişmiş ülkelere ait bazı özelliklere de sahip olduğu görülmektedir (Bedük, 2005: 108). Türkiye’de 2005 yılında istihdam edilen nüfusun (22.046.000 kişi) % 29.5’i tarım sektöründe çalışmaktadır. Çalışan kadınların tarım sektöründe çalışanlarının % 83.9’u kırsal yerleşmelerde, % 11.1’i de kentsel yerleşmelerde çalışmaktadır. Çalışan erkeklerin tarım sektöründe istihdam olanlarının % 50.1’i kırsal yerleşmelerde, % 3.9’u da kentlerde bulunmaktadır.

2005 yılında çalışan nüfusun % 24.7’si sanayi sektöründe istihdam olmuştur. Sanayi sektöründe istihdam edilen kadınların % 25.4’ü, erkeklerin % 27.6’sı kentlerde, aynı sektörde çalışan kadınların % 5.9’u ve erkeklerin % 10.9’u kırsal yerleşmelerde ikamet etmektedir. Ayrıca 2005 yılında çalışanların % 45.8’i hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Hizmetler sektöründe çalışan kadınların % 62.6’sı, erkeklerin % 60.5’i kentlerde, kadınların % 10.1’i ve erkeklerin % 33.8’i kırsal kesimde ikamet etmektedir (Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2005).

Türkiye’de genel olarak nüfusun yapısı ve çalışan kadınlarla ilgili temel veriler değerlendirildiğinde, mevcut ekonomik modelde ve sosyal politika uygulamalarında ücretli çalışan

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

kadın sayısının artmasının kolay olmadığı görülmektedir. İşgücü talebi çalışma çağındaki nüfus artışının gerisinde kalmakta, hatta giderek daralmaktadır. Diğer taraftan hizmetler ve sanayi sektörünün gerektirdiği vasıflardan yoksun olan kadınlar, ağırlıklı olarak ev içi üretimde bulunmaktadır (Bedük, 2005: 108). Ülkemizde kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne katılım oranlarının da arttığı görülmektedir. Nitekim 2004 hane halkı işgücü anketi sonuçlarına göre, Türkiye genelinde kadınların işgücüne katılım oranları ilkokul mezunları için % 48.1, ortaokul mezunları için % 4.2, lise mezunları için % 7.4, lise ve dengi meslek okulu mezunları için % 4.9, yüksek öğrenim mezunları için % 11.5’dir. Dolayısıyla eğitim seviyesi arttıkça kadınların işgücüne katılım oranı giderek artmaktadır. Hatta kentlerde kadınların eğitim seviyesi yükseldiğinden işgücüne katılım oranı daha da artmaktadır. Kentlerde kadınların işgücüne katılım oranları ilkokul mezunları için % 31, ilköğretim mezunları için % 0.5, ortaokul mezunları için % 7.3, lise mezunları için % 16.4, lise ve dengi meslek okulu mezunları için % 10.5 ve yüksek öğrenim mezunları için % 27.7’dir.

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Tablo 11: *Seçilmiş Bazı Mesleklerde Kadın İşgücü (2000) (12+yaş)*

Meslek Grupları	Kadın	ERKEK	TOPLAM	K/E
Fizikçiler ve Kimyagerler ve bunlarla ilgili meslekler	4.835	12.575	17.410	38.4
Mimar, mühendis ve benzeri teknik elemanlar	64.891	386.379	451.270	16.8
Pilotlar, güverte subayları, makine subayları(deniz, hava)	300	4.771	5.071	6.3
Biyologlar, agronomlar (Fenni ziraatçiler)	2.547	2.176	4.723	117.0
Tıp ile ilgili meslekler	204.926	176.508	381.434	116.1
İstatistikçiler, matematikçiler, sistem analizcileri	6.049	12.730	18.779	47.5
Ekonomistler	3.059	6.430	9.489	47.6
Mali müşavirler ve muhasebeciler	18.926	50.031	68.957	37.8
Hukukla ilgili meslekler	14.794	38.722	53.516	38.2
Öğretimle ilgili meslekler	291.056	391.454	682.510	74.4
Din adamları ve benzerleri	2.454	69.730	72.184	3.5
Yazarlar ve edebiyatla ilgili diğer meslekler	15.482	19.141	34.623	80.9
Heykeltıraş, ressam, fotoğrafçılar ve ilgili yaratıcı sanatlar	3.957	27.298	31.255	14.5
Müzik ve sahne sanatçıları ve eğlence ile ilgili diğer sanatkarlar	10.320	25.709	36.029	40.1
Sporcular ve sporla ilgili diğer meslekler	1.349	13.464	14.813	10
Yasama organları ve kamu sektörü üst kademe yöneticileri	12.810	71.569	84.379	17.9
Müteşebbis ve yöneticiler(ticaret hariç)	23.318	258.649	281.967	9
Büro memurları grup şefi	13.107	22.002	35.109	59.6
Kamu idare memurları	71.862	170.245	242.107	42.2
Stenolar, daktilolar, kart ve rule delgi operatörleri	119.482	44.415	163.897	269.0
Muhasebe memurları, kasiyerler ve benzeri işte çalışanlar	241.568	340.732	582.300	70.9
Toplama işlemleri yapan makineler üzerinde çalışanlar	28.481	36.180	64.661	78.7
Ulaştırma ve haberleşme servis şefleri	1.080	3.815	4.895	28.3
Şeftren ve bilet toplayanlar	35	903	938	3.9
Posta dağıtıcısı	3.311	23.672	26.983	14
Telefon telgraf operatörleri	9.200	15.262	24.462	60.3

Kaynak:DİE, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-2000

1975 yılında tarım sektöründe çalışan kadınların oranı % 50 iken, sanayide bu oran % 11.5 ve hizmetler sektöründe ise % 12.6’dır. Buna karşılık 2005 yılında tarım sektöründe çalışan kadınların oranı % 51.6 iken, sanayide bu oran % 14.6 ve hizmetler sektöründe % 33.8’dir. Aradan geçen otuz yıllık süre içinde sanayi sektöründe çalışan kadınların % 3.1 ve hizmetler sektöründe çalışan kadınların % 21.2 oranında arttığı görülmektedir. Türkiye’de kadın istihdamında en büyük artışın

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

hizmetler sektöründe olduğu görülmektedir. Ülkemizde kadın işgücü istihdamı açısından hizmet sektörü ve özellikle de kamu yönetimi dikkat çekmektedir. Tablo 11’de görüleceği üzere vasıflı kadın işgücünde bürokratikleşme süreci yaşanmaktadır. Kadınların devlet hizmetindeki yayılma alanı eğitim-öğretim faaliyetleri, sağlık hizmetleri, telefon telgraf operatörleri iken, özel sektörde de mimar-mühendislik hizmetleri, mali müşavir, muhasebe memurları, kasiyer ve tekstil ve gıda sanayi sektörü en fazla istihdam edildikleri alanlardır.

2005 yılı istatistiklerine göre ülkemizde kadınların % 51.6’sı, erkeklerin % 21.7’si tarım sektöründe çalışmaktadır. Genel ortalamalara nazaran kırsal yerleşmelerde kadınların tarım sektöründe istihdam oranı daha yüksektir. Kırsal yerleşmelerde tarım sektöründe çalışan kadınların oranı % 83.9 iken, erkeklerin oranı % 50.1’dir. Tarım dışı sektörlerde çalışan kadınların oranı kırsal yerleşmelerde % 16.1 iken, erkeklerde bu oran % 49.9 olarak gerçekleşmiştir. Tablo 12’de görüldüğü üzere tarım sektöründe istihdam edilen nüfusun yerleşim yerine göre dağılımına dikkat edilirse, kırsal kesimde kadınların % 77.6 oranında ücretsiz aile işçisi olduğu, kendi hesabına çalışanların ve işverenlerin oranının % 18 ve ücretli ve yevmiyeli çalışanların % 4.4 oranında oldukları anlaşılmaktadır. Buna karşılık kırsal yerleşmelerde erkeklerin % 68.2’si kendi hesabına çalışan ya da işveren konumundadır. Kadınların işgücüne katılma oranının kırsal yerleşmelerde daha yüksek olmasının sebebi bu yerleşmelerde kadınların ücretsiz aile işçisi olarak çalışıyor olmasıdır.

Tablo 12: *Tarım Sektöründe İstihdam Edilen Nüfusun Yerleşim Yerine Göre Dağılımı (%)*

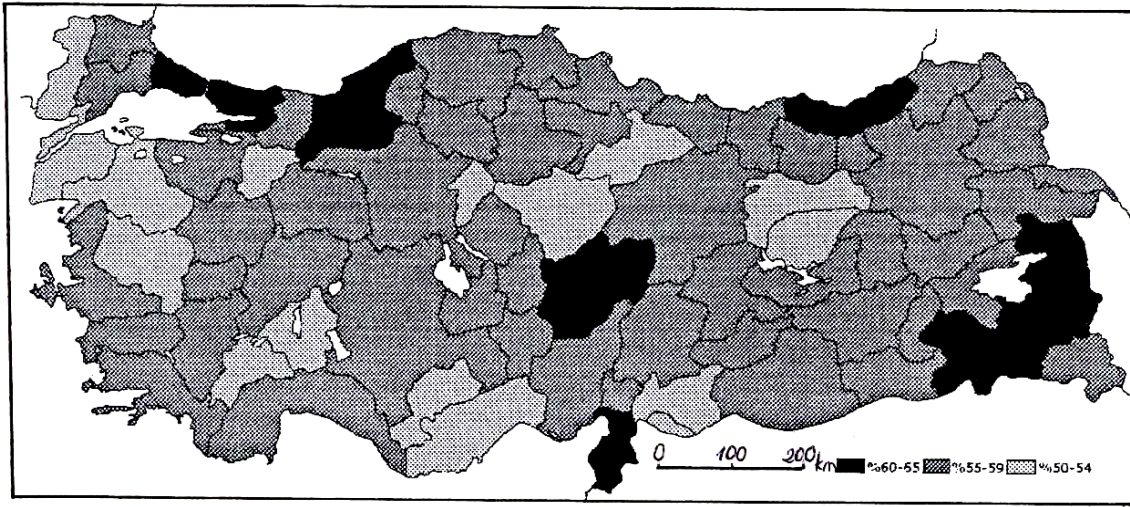
İşteki durum	KADIN			ERKEK		
	2005					
	Türkiye	Kent	Kır	Türkiye	Kent	Kır
Ücretli ve yevmiyeli	6.2	22.9	4.4	9.6	24.0	7.8
Kendi hesabına ve işveren	18.8	27.1	18.0	67.9	65.3	68.2
Ücretsiz aile işçisi	75.0	50.0	77.6	22.5	10.7	24.0
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: TÜİK

Tarımın büyük ölçüde aile içi ücretsiz kadın emeği ile yürütülmesi, erkeklerin mevsimlik ya da sürekli tarım dışı işlerde çalışmalarını mümkün kılmaktadır. Bu durumda aileler yıllarca parçalanmış bir yaşam sürmekte, tarımsal faaliyetler kadınların çabaları ile devam etmektedir (Ertürk, 1992). Göç veren illerimizde tarımsal işgücünü kadınlar teşkil etmekte ve tarımsal faaliyetler kadınların kontrolünde sürdürülmektedir. Dolayısıyla bu yörelerimizde kadınlar tarımsal üretime erkeklerden daha fazla katkı sağlayan emek gücünü oluşturmaktadırlar. Geçmişte nerdeyse Karadeniz illeriyle

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

(emek-yoğun ürünler nedeniyle) özdeşleşen tarımda yüksek kadın çalışan oranı artık günümüzde daha yaygınlık kazandığı, oranların her yerde yüksek olduğu bir dağılış kalıbı göstermektedir (Şekil 1). Bu dağılış kalıbı içinde İstanbul, Kocaeli gibi şehirleşmiş alanlarda kadının tarımdaki payının yüksek görünmesi, bu illerdeki güçlü tarımsal faaliyetler nedeniyle değil, fakat zaten az olan tarım faaliyetlerinde daha da çok şehrsel tüketime yönelik bahçivanlık gibi emek yoğun faaliyetlerin sürdürülmesi dolayısıyla da kadın el emeğine bağımlılığın yüksek olmasındandır (Özgüç, 2006:211-212).

Şekil 1: *Tarımda Çalışanlar (12 yaş ve üstü) Toplamında Kadının Payı, 2000 (Özgüç, 2006:212)*

Özellikle 1990’lı yıllarda gerek uluslararası duyarlılıklar ve getirilen önlemler, gerekse ulusal düzeyde kaydedilen gelişmeler açısından Türk kadını artık iş dünyasına girmiştir. Gerek kadın hareketi içinde örgütlenen gönüllü kuruluşlar, gerekse devlet destekli kuruluşlar, kadının toplumsal statüsünün yükseltilmesi misyonuna “bir birey olarak kadının kimliği”, “insan haklarının bir parçası olarak kadın hakları” ve “kadın bilincinin yükseltilmesi” gibi çağdaş söylem ve politikalara yaklaşmaktadırlar (Koray, 1997:173). Kadın nüfusunun eğitim düzeyinin yüksekliği, ücretli çalışanların istihdam payında görülen görece artışlar, toplumların gelişmişlik düzeyi göstergeleri arasında yer almaktadır. Kadının eğitim düzeyi yükseldikçe, ekonomik bağımsızlığı arttıkça, yetiştirdiği çocukların sağlık, yaşam ve eğitim olanakları artmakta ve kadın ekonomik kalkınmaya daha aktif ve daha etkin olarak katılmaktadır (Bedük, 2005: 110). Bu bağlamda tarım dışı sektörlerde kadınların gerek kırsal ve gerekse kentsel yerleşmelerde ücretsiz aile işçisi konumunun çok azaldığı buna karşılık ücretli yevmiyeli ve kendi hesabına çalışan bir müteşebbis olma konumunun kuvvetlendiği görülmektedir (Tablo 13’de). Öyle ki kentlerde kadınların tarım dışı sektörlerde %

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

85.9 oranında ücretli ve yevmiyeli ve % 8.9 oranında da kendi hesabına çalışan ve işveren konumunda olduğu görülmektedir.

Tablo 13: *Tarım Dışı Sektörlerde İstihdam Edilen Nüfusun Yerleşim Yerine Göre Dağılımı (%)*

İşteki durum	KADIN			ERKEK		
	2005			2005		
	Türkiye	Kent	Kır	Türkiye	Kent	Kır
Ücretli ve yevmiyeli	84.0	85.9	75.8	71.2	72.8	66.4
Kendi hesabına ve işveren	9.8	8.9	13.8	26.1	24.9	29.7
Ücretsiz aile işçisi	6.1	5.2	10.3	2.7	2.4	3.9
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: TÜİK

Yukarıda Türkiye’de kadın eğitimi ve kadınlara ait göstergeler ele alındı. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde kadın eğitimi ve kadınlara ait göstergeler Çanakkale İli özelinde incelenerek Anadolu’nun kuzeybatısında yer alan bir ilin bu konuda aldığı mesafe ortaya konulacaktır.

4. Kadın Nüfusun Doğurganlık Açısından İncelenmesi

Türkiye’de 1990 yılından 2000 yılına aradan geçen on yılda doğurganlık hızı 2.65’ten 2.53’e gerilemiştir. Bebek ölüm hızı ‰ 67’den ‰ 43’e ve çocuk ölüm hızı ‰ 16’dan ‰ 7’ye gerilemiştir (Tablo 14). Ülkemizde kadın nüfusun doğurganlık durumundaki olumlu tablo çocuk sahibi olmada ortalama yaşın 28.08’e yükselmesiyle daha da belirgin hale gelmiştir. Türkiye’de yaş grubu ve yaşayan çocuk sayısına göre kadın nüfus ele alındığında genç yaşta kadınların genellikle 1-3 arasında çocuk sahibi oldukları ve anne olma yaşının yükseldiği görülmektedir. Beş ve üzeri çocuk sahibi kadınların 35+ yaş gruplarında toplandığı görülmektedir (Tablo 15). Bu da günümüz ve günümüze yakın dönemlerde ailelerin çok çocuklu olma düşüncesinden uzaklaşarak 1-2 çocuk sahibi olmayı düşündükleri ilgili verilerden anlaşılmaktadır. Ülkemizde sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel alanda yaşanan gelişmeler ailelerin çocuğa bakış açısını değiştirdiği gibi kadınların toplumsal etkinliğini arttırmıştır.

Okan Yaşar: Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği

Tablo 14: Türkiye’de Kadın Nüfusun Doğurganlık Durumu

SAYIM YILI	12-49 YAŞTAKİ EVLENMİŞ KADIN SAYISI	EVLENMİŞ KADIN BAŞINA BEBEK ÇOCUK			TOPLAM DOĞURGANLIK HIZI	ÇOCUK SAHİBİ OLMADA ORTALAMA YAŞ
		ORTALAMA CANLI DOĞAN ÇOCUK SAYISI	ÖLÜM HIZI (%O)	ÇOCUK ÖLÜM HIZI (%O)		
1990	10.056.922	3.70	67	16	2.65	27.71
2000	18.053.668	3.86	43	7	2.53	28.08

Kaynak: DİE, 1993:18-18; 2003:52-158

Tablo 15: Türkiye’de Yaş Grubu ve Yaşayan Çocuk Sayısına Göre Kadın Nüfus (12+yaştaki evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadın nüfus)

Yaş Grubu	Toplam Kadın Sayısı	Yaşayan çocuk sayısı									Bilinmeyen	Yaşayan Çocuk Sayısı
		0	1	2	3	4	5	6	7	8+		
Toplam	18053668	1774333	2710023	4722167	3336085	2087311	1369034	797653	508020	721478	27564	52264423
12-14	7.843	6.415	1.079	349	-	-	-	-	-	-	-	1.777
15-19	454.182	237070	165899	39.338	7294	2.174	859	308	-	-	1240	281296
20-24	1.728.071	467510	727024	389552	98878	28.284	9.948	2.698	940	378	2859	1991445
25-29	2.379.539	312948	682098	847423	333496	121486	52.828	16.473	6.317	4.761	1709	4312404
30-34	2.245.166	162494	360051	863825	471529	199591	102747	41.724	21.527	20.399	1279	5395143
35-39	2.283.780	118419	218872	787661	552588	282800	156511	69.872	42.035	54.056	966	6563946
40-44	1.923.111	90.614	146054	577487	464841	275717	163387	78.945	47.917	76.847	1302	6131544
45-49	1.621.996	74.957	102900	393897	378958	260122	167902	91.052	56.585	94.062	1579	5722904
50-54	1.337.949	65.477	75.852	257379	288997	225780	158380	96.768	63.100	104169	2047	5137971
55-59	1.027.715	53.174	54.790	164089	203990	174699	132551	88.226	59.260	94.490	2446	4168226
60-64	953.736	54.134	49.521	130158	174857	162857	130727	93.129	63.466	91.828	3059	3976299
65+	2.084.001	129644	125021	269468	359598	353164	292815	218243	146729	180254	9065	8565394
Bilinmeyen	6.579	1.477	862	1.559	1.059	637	379	215	144	76	13	16.074

Kaynak: DİE, 2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-TÜRKİYE, 2003: 165

5. ÇANAKKALE İLİ’NE YÖNELİK DEĞERLENDİRME

5.1. Çanakkale İli’nde Kadının Eğitim Düzeyi

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze Çanakkale İli’nde okuma ve yazma bilen nüfusun oranı her iki cinsiyet için de sürekli artış göstermektedir. Tablo 16’da görüldüğü üzere 1935 yılında erkeklerin sadece % 37’si ve kadınların % 17.4’ü okuma yazma bilirken, bu oran 2000 yılında erkeklerde % 93.7’ye, kadınlarda % 85’e yükselmiştir. Kadınlarda okuma yazma bilen nüfusun oranı ülke ortalamasından % 4.36 oranında daha fazladır. Ancak Çanakkale İli’nde kadın nüfusun

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

okuryazar oranı erkek nüfustan daha hızlı artmakla birlikte hala kadınlarda oran ülke genelinde olduğu gibi erkeklerin gerisindedir. Ülke genelinde okuma yazma bilmeyen kadınların oranı % 19.36 iken, Çanakkale İli’nde kadınlarda bu oran % 15.03’tür.

Çanakkale İli’nde en az ilköğretim mezunu (14+yaş) olanların oranı 1975-2000 döneminde her iki cinsiyet için de sürekli artış göstermiştir. En az ilköğretim mezunu olanların oranı 1975 yılında erkeklerde % 12.2, kadınlarda ise % 4.8 iken, bu oran 2000 yılında erkeklerde % 38’e, kadınlarda ise % 23’e yükselmiştir. Eğitim düzeyindeki gelişim, eğitim çağını bitiren 25 ve daha yukarı yaştaki nüfus için de incelenmiştir. 1975-2000 döneminde 25 ve daha yukarı yaştaki nüfusun içinde ortaokul ve ortaokul dengi, lise ve lise dengi ve yükseköğretim mezunlarının payı her iki cinsiyette de sürekli artış göstermektedir. Aynı dönemde ilkokul mezunu kadın nüfusun oranı sürekli olarak artarken, özellikle lise ve üniversite mezunu olanların oranındaki artış nedeniyle ilkokul mezunu olan erkek nüfusun oranı 1990 yılından sonra düşme eğilimine girmiştir. 1975 yılında 25 ve daha yukarı yaştaki erkeklerin % 40.2’si, kadınların % 30.6’sı ilkokul mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin % 55.5’i, kadınların ise % 58.4’ü ilkokul mezunudur. Bununla birlikte 2000 yılında ortaokul veya lise mezunu olan erkeklerin oranı, kadınların oranından yaklaşık iki kat daha fazladır. Cinsiyetler arası eğitim düzeyindeki farklılık yükseköğretim mezunları için de geçerlidir (DİE, 2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Çanakkale, 2002:31-33).

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Tablo 16: *Çanakkale İli’nde Okuma Yazma Durumu (1935-2000)(6+ yaş)*

SAYIM YILI	OKUMA-YAZMA BİLMEYEN ORANI (%) (İL GENELİ)	OKUMA-YAZMA BİLEN ORANI (%) (İL GENELİ)	OKUMA-YAZMA BİLMEYEN ORANI (%) (KADIN)	OKUMA-YAZMA BİLEN ORANI (%) (KADIN)	OKUMA-YAZMA BİLMEYEN ORANI (%) (ERKEK)	OKUMA-YAZMA BİLEN ORANI (%) (ERKEK)
1935	72.62	27.38	82.64	17.36	62.96	37.04
1940	66.74	32.26	78.19	21.81	58.54	41.46
1945	61.78	38.72	72.96	27.04	53.98	46.02
1950	56.51	43.49	67.13	32.87	46.49	53.51
1955	48.05	51.95	60.06	39.94	37.13	62.87
1960	48.49	51.51	58.06	41.94	39.76	60.24
1965	41.70	58.30	52.10	47.90	32.24	67.76
1970	35.46	64.54	45.07	54.93	26.76	73.24
1975	30.05	69.95	38.79	61.21	22.14	77.86
1980	25.31	74.69	33.54	66.46	17.81	82.19
1985	18.04	81.96	24.49	75.51	12.24	87.76
1990	15.82	84.18	21.69	78.31	10.44	89.56
2000	10.45	89.55	15.03	84.97	6.25	93.75

Kaynak: TÜİK

Tablo 17’ye dikkat edilirse Çanakkale İli’nde 1975-2000 döneminde eğitim düzeyi bakımından lise ve yükseköğretim mezunlarında çok önemli bir gelişmeler olmuştur. 1975 yılında erkeklerin % 3.7’si, kadınların % 1.2’si lise mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin % 12.5’i, kadınların % 6.5’i lise mezunu duruma gelmiştir. Yükseköğretim açısından değerlendirme yapılır ise kadın nüfustaki artış erkek nüfustakinden daha fazladır. 1975 yılında erkeklerin % 1.4’ü, kadınların % 0.2’si yükseköğretim mezunu iken, bu oran 2000 yılında erkeklerde % 8.6 iken, kadınlarda % 4.1’dir.

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Tablo 17: *Çanakkale İli’nde Okuryazar ve Eğitim Durumuna Göre Nüfusun Oranı (1975-2000)(%) (25+yaş)*

Sayım Yılı	Okuma-yazma bilmeyen		Okuma-yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen		İlkokul		Ortaokul veya Ortaokul Dengi Meslek Okulları		Lise veya Lise Dengi Meslek Okulları		Yükseköğretim	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
1975	56.41	31.14	10.68	20.65	30.55	40.15	0.95	2.67	1.20	3.70	0.21	1.39
1980	49.05	25.10	11.47	18.85	35.46	44.39	1.16	3.07	2.06	5.02	0.79	3.57
1985	35.03	16.60	12.29	15.88	47.04	52.79	1.49	3.91	3.10	6.76	1.06	4.06
1990	30.06	13.47	9.39	11.61	52.37	55.74	2.11	5.42	4.13	8.23	1.94	5.53
2000	20.01	7.47	7.62	7.83	58.37	55.50	3.39	8.07	6.48	12.51	4.12	8.61

Kaynak: DİE, 2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Çanakkale, 2002: 48-49

2004-2005 öğretim yılında ülkemizde yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin % 41.84’ü kız öğrenci iken, % 58.16’sı erkek öğrencilerden oluşmaktadır. 1992 yılında kurulan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencilerinin % 51.2’si kız öğrencilerden % 48.8’i erkek öğrencilerden oluşmaktadır (2006-2007 akademik yılı). Dolayısıyla üniversite öğrencilerinin yarısından fazlasının kız öğrencilerden oluşması, kız öğrencilerin tercih ettiği bir üniversite özelliği taşımasından kaynaklanmaktadır. Çünkü ülke ortalamasının çok üzerinde kız öğrenci oranına ulaşılmıştır.

5.2. İl’de Kadınların Çalışma Hayatındaki Yeri

Çanakkale İli’nde 1980 yılında işgücünün % 37.1’i ve istihdamın % 37.4’ünü kadınlar teşkil ederken bu oranlar 2000 yılında sırasıyla % 35.9 ve % 35.8 olarak gerçekleşmiştir. Ülke genelinde istihdamın % 24.8’inin kadınlardan oluştuğu dikkate alınırsa, Çanakkale İli’nde istihdam içinde kadınların payı ülke ortalamasının üzerindedir. Tablo 18 incelenirse, Çanakkale İli’nde 1980-2000 döneminde kadınların işgücüne katılımı ve bunun istihdama yansımaları sayısal olarak artmasına rağmen oransal olarak % 2 kadar gerileme göstermesi, erkek işgücünün ve istihdamının daha hızlı büyümesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 18: *Çanakkale İli’nde İşgücü Durumu (1980-2000)*

SAYIM YILI	TOPLAM NÜFUS	TOPLAM İŞGÜCÜ	KADIN İŞGÜCÜ	TOPLAM İSTİHDAM	KADIN İSTİHDAMI	TOPLAMDA İŞGÜCÜNE KATILMA ORANI	KADINLAR DA İŞGÜCÜNE KATILMA ORANI	TOPLAMDA İŞSİZLİK ORANI	KADINLAR DA İŞSİZLİK ORANI
1980	391.568	212.526	78.924	209.158	78.167	70	54.8	1.6	1.0
1985	417.121	227.278	83.167	222.734	82.007	68.8	53.3	2.0	1.4
1990	432.263	253.754	98.044	248.824	96.922	72.6	58.7	1.9	1.1
2000	464.975	246.568	88.470	237.699	85.082	62.6	47.1	3.6	3.8

Kaynak: DİE, 2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Çanakkale, 2002: 52

Çanakkale İli’nde ekonomik faaliyete göre istihdam edilen nüfusun alt sektörlere göre dağılımını ele aldığımızda (Tablo 19 ve 20), 2000 yılında istihdamın % 56’sı tarım sektöründe, % 9.2’si sanayi sektöründe, % 3.6’sı inşaat sektöründe, % 30.9’u hizmetler sektöründe ve % 0.3’ünün de iyi tanımlanmamış faaliyetlerde istihdam oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ilin tarıma dayalı ekonomisi istihdamına da yansımıştır. Konuya kadın istihdamı açısından bakılırsa; 1980 yılında tarım sektöründe çalışanların % 50.9’u kadın iken, bu oran sanayi sektöründe % 20.4, inşaat sektöründe % 0.4, hizmetler sektöründe % 8.2 ve iyi tanımlanmamış faaliyetlerde % 24.9’dur. 2000 yılına geldiğimizde tarım sektöründe çalışanların % 52’si kadın iken, bu oran sanayi sektöründe % 21.9, inşaat sektöründe % 1.2, hizmetler sektöründe % 14.9 ve iyi tanımlanmamış faaliyetlerde % 11.6’dır. Böylece 1980-2000 döneminde tarım sektöründe kadın istihdamının % 50’yi aşan ağırlığa sahip olduğu ve bunu koruduğu görülmektedir. Bu dönemde kadın istihdamı tüm sektörlerde oransal olarak büyümesine rağmen, oransal olarak en fazla büyümeyi % 6.7 oranla hizmetler sektöründe sağlamıştır. Yukarıdaki veriler Tablo 9 ile karşılaştırılırsa kadın istihdamının sektörlere göre dağılımı ülke ortalamalarının üzerinde değerler göstermektedir.

Çanakkale İli sanayileşmiş bir il değildir. Ancak 1973 sonrası tarıma dayalı sanayilerde ve taş ve toprağa dayalı sanayilerde dikkate değer atılımlar yapmıştır. İmalat sanayinde istihdam edilen kadınların en fazla istihdam oldukları sektörler; sebze ve meyve işleme sanayi, su ürünleri sanayi ve dokuma, giyim eşyası ve deri sanayidir (Yasar, 2004: 81). İl’de tarıma dayalı sanayilerin ve turizm sektörünün hızlı gelişimini sürdürmesi kadın istihdamının artması üzerinde etkili olacaktır.

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Tablo 19: *Çanakkale İli’nde Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)*

SAYIM YILI	TOPLAM İSTİHDAM	İYİ									
		TARIM		SANAYİ		İNŞAAT		HİZMET		TANIMLANMAMIŞ FAALİYETLER	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980	209.158	139.335	66.6	15.471	7.4	6963	3.3	46.575	22.3	814	0.4
1985	222.734	144.537	64.9	17.865	8.0	5.465	2.5	54.347	24.4	520	0.2
1990	248.824	156.230	62.8	21.880	8.8	8.542	3.4	61.385	24.7	787	0.3
2000	237.699	133.140	56.0	21.839	9.2	8.470	3.6	73.563	30.9	687	0.3

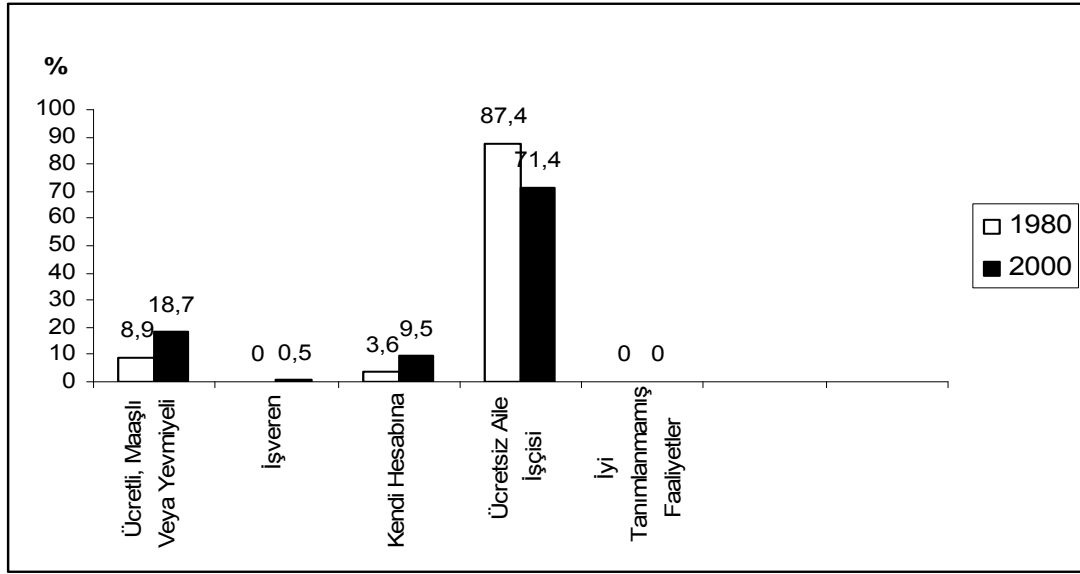
Kaynak: DİE, 2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Çanakkale, 2002: 53

Tablo 20: *Çanakkale İli’nde Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Kadın Nüfus (1980-2000)*

SAYIM YILI	TOPLAM İSTİHDAM	İYİ									
		TARIM		SANAYİ		İNŞAAT		HİZMET		TANIMLANMAMIŞ FAALİYETLER	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980	78.167	70.943	90.8	3.161	4	31	0.0	3.829	4.9	203	0.3
1985	82.007	71.698	87.4	5.316	6.5	27	0.0	4.893	6.0	73	0.1
1990	96.922	83.160	85.8	7.001	7.2	68	0.1	6.595	6.8	98	0.1
2000	85.082	69.200	81.3	4.776	5.6	101	0.1	10.925	12.8	80	0.1

Kaynak: DİE, 2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Çanakkale, 2002: 53

2000 yılında Çanakkale İli’nde kadın istihdamı 85.082 kişidir. İşteki duruma göre istihdam edilen kadın nüfusu gözden geçirdiğimizde kadınların % 18.7’si ücretli, maaşlı veya yevmiyeli iken, kendi hesabına çalışanların oranı % 9.5, ücretsiz aile işçisi olanların oranı % 71.4, işveren konumunda olanların oranı ise % 0.5’tir. Dolayısıyla kadınların işteki durumuna göre istihdamına göz attığımızda birinci sırada ağırlıklı olarak ücretsiz aile işçisi oldukları görülmektedir (Şekil 2). Ancak ücretsiz aile işçisi olma durumu 1980 yılına göre % 16 oranında gerilemiştir. Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışanların ve kendi hesabına çalışanların oranında dikkate değer bir büyüme olmuştur. Bu da ilde sektörel çeşitlenmenin arttığını işaret etmektedir.

Şekil 2: Çanakkale İli’nde İşteki Duruma Göre İstihdam Edilen Kadın Nüfus (1980-2000)
(Kaynak: DİE, 2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Çanakkale, 2002: 55)

5.3. Anne Kadınlar

Ülkemizin genelinde olduğu gibi Çanakkale İli’nde de aile planlaması ve ana çocuk sağlığı hizmetleri başarı ile yürütülmektedir. Ancak bu hizmetlerin amacına ulaşması için yaygın eğitime ağırlık verilmeye devam edilmedi. 2004 yılı itibariyle Çanakkale İli nüfusunun % 50.1’i (219.600) kadın nüfustan ibarettir. Kadın nüfusun % 52.7’si (115.695 kişi) 15-49 yaş kadın nüfustan başka bir ifadeyle doğurgan çağıdaki (15-49 yaştaki her 1000 kadın için 0-4 yaş grubundaki çocuk sayısı) kadın nüfustan ibarettir. İl’de doğurganlık hızı 1997 yılında ‰ 45.41 iken, bu oran 2004 yılında ‰ 36.08’e gerilemiştir. İl’de anne ölüm hızı ‰ 0.0 olarak gerçekleşmiştir. Anne ölüm hızı gebeliğe ya da doğuma bağlı bir nedenden ötürü kadının ölmesine denir. Bu da temelde doğum öncesi, sırası ya da sonrası yeterli ve etkin sağlık hizmetleri alma ve yetersiz beslenme faktörleriyle alakalıdır. Anne ölüm hızının “0.0” değer göstermesi il ekonomik ve sağlık göstergeleri açısından dikkat çekicidir (Çanakkale Sağlık İl Müdürlüğü 1997 ve 2004 verileri).

Çanakkale İli’nde yaş grubu ve yaşayan çocuk sayısına göre kadın nüfus ele alındığında ileri yaştaki kadınların yakın bir geçmişte daha fazla sayıda çocuk sahibi oldukları, buna karşılık günümüzü temsil eden genç yaştaki kadınların ise daha az sayıda çocuk sahibi oldukları görülmektedir. Tablo 21’e dikkat edilirse, günümüzde annelerin 1-3 arasında çocuk sahibi olmayı tercih ettikleri görülmektedir. Günümüz kadınlarının en fazla tercihlerinin iki çocuk sahibi olma şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Ülkemizde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan bilinçlenme, ekonomik nedenler, çekirdek aile tipinin yaygınlaşması, kadının toplumsal statüsünün

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

yükselerek iş hayatına daha fazla atılması kadınların daha az sayıda çocuk sahibi olmaların zemin yaratmakta ve anne olma yaşını yükseltmektedir.

Tablo 21: *Çanakkale İli’nde Yaş Grubu ve Yaşayan Çocuk Sayısına Göre Kadın Nüfus (12+yaştaki evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadın nüfus)*

Yaş Grubu	Toplam Kadın Sayısı	Yaşayan çocuk sayısı									Bilinmeyen	Yaşayan Çocuk Sayısı
		0	1	2	3	4	5	6	7	8+		
Toplam	147.901	12.411	27.285	56.419	28.394	12.932	5.793	2.653	1.118	819	77	336.927
12-14	42	25	7	10	-	-	-	-	-	-	-	27
15-19	2.308	1.340	840	103	18	5	-	-	-	-	2	1.120
20-24	9.524	2.956	5.006	1.382	153	14	6	3	-	-	4	8.333
25-29	14.658	1.966	6.484	5.344	719	119	16	7	-	-	-	19.967
30-34	15.420	1.006	4.092	8.395	1.577	260	56	17	7	8	2	27.149
35-39	16.628	809	2.815	9.524	2.690	547	146	56	24	17	-	33.502
40-44	15.892	710	1.915	8.550	3.395	893	261	98	37	32	1	35.234
45-49	14.202	574	1.424	6.497	3.763	1.260	407	145	63	65	4	34.699
50-54	12.570	547	1.091	4.850	3.554	1.569	577	220	89	66	7	33.149
55-59	10.288	476	820	3.317	2.955	1.510	668	328	108	98	8	29.267
60-64	10.455	575	791	2.783	2.826	1.848	907	416	164	135	10	31.580
65+	25.863	1.414	1.993	5.646	6.738	4.904	2.749	1.362	625	393	39	82.796
Bilinmeyen	51	13	7	18	6	3	-	1	1	1	-	104

Kaynak: *DİE, 2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Çanakkale, 2002: 31-33*

Çanakkale İli’nde ilk evlenme yaşı il toplamında erkeklerde 25.9 yaş iken, kadınlarda 22.5’tir. Türkiye’de kadınların iller ortalaması ilk evlenme yaşı 20’dir. Bu veriler karşılaştırıldığında Çanakkale İli’nde ilk evlenme yaşı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu da doğurganlık oranını düşürmektedir.

Çanakkale İli’nin 1967 yılından günümüze kadar olan dönemde bebek ölüm hızı ülke genelindekine benzer bir şekilde azalmaktadır. 1967 yılında 1000 canlı doğumdan yaklaşık 136’sı bir yaşını doldurmadan ölünen, 1997 yılında canlı doğumdan 34’ü bir yaşını doldurmadan ölmektedir (DİE, 2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Çanakkale, 2002:31-33). 1997 yılında ilde bebek ölüm hızı ‰ 17.32 iken, bu oran 2004 yılında ‰ 11.50’ye gerilemiştir. Sağlık hizmetlerinin artan kalitesine ve yaygınlığına bağlı olarak oranların gerilediği görülmektedir. Ayrıca Ana-Çocuk Sağlığı merkezlerinin izlediği bebek sayısı 1997 yılında 57.979 iken, 2004 41.722’ye gerilemiştir. Çanakkale İli’nde kadınların % 99.9’u sağlık personelinin desteğiyle doğum yapmaktadır (Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü 1997 ve 2004 verileri).

5.4. İl’de Kadın Örgütlenmesi ve Kadınlara Yönelik Yapılan Çalışmalar

1998 yılında İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Çanakkale Toplum Merkezi bünyesinde Kadının İnsan Hakları eğitimi başladı. Bu eğitim “Ev Kadınlarını Destekleme Grup Projesi” ile geliştirildi. Bu iki sürecin çıktısı olarak 1999 yılında “Çanakkale Kadın El Emeği Değerlendirme Derneği”, 2001 yılında “Kadın Danışma Merkezi” kuruldu. 2000 yılında ise “Türk Kadınlar Birliği Çanakkale Şubesi” açıldı. Bu süreçte sekiz bin kadına “Kadın İnsan Hakları Eğitimi” verildi. Kadın İnsan Hakları Eğitimi’ne katılan katılımcıların anket sonuçlarına göre, katılımcıların % 74’ü kadın olarak öz değerlerinde çok olumlu değişiklikler, % 22.9’unda oldukça olumlu değişimler olduğunu, % 3.1’i hiçbir değişim olmadığını söylemiştir. Bunların içinden isteyen kadınlara ekonomik konumlarının güçlendirilmesi ve kent yaşamına aktif katılımını arttırmak için el işleri öğretildi. Ürünlerinin pazarlanmasına Çanakkale Belediyesi’nin de desteğiyle yardım edildi. Şu anda 75 kadın el işi, boncuk, keçe gibi iş alanlarında üretip pazarlıyor. Bu iş alanları ve ürün yelpazesi, kısıtlı finansman ve pazarlama olanakları nedeniyle geliştirilip, yaygınlaştırılmıyor. Ürünlerin ulusal ve uluslararası pazarlara sunumu gerçekleşmiyor. İl’de sistemli bir şekilde kadınların desteklenmesi, kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi, aile içi şiddet, kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması, toplumsal yaşama daha aktif bir şekilde katılımını sağlamak, kadınların kent yaşamının tüm alanlarında (yerel yönetim, yerel meclis..) yer almasını, siyasi alanda daha aktif roller üstlenmesini sağlamak amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Kadınlara ilgili yürütülen bu çalışmaların geliştirilebilmesi ve daha çok kadına ulaşabilmek amacı ile “*Yerel Gündem 21 Kent Konseyi Kadın Girişimcileri Destekleme Çalışma Grubu*” oluşturulmuştur. Bu çalışma grubunun amacı Çanakkale de kadın profilini ortaya çıkarmaktır. Aynı zamanda “Çanakkale Kadın Girişimcilerinin Eğitimi ve Desteklenmesi Projesi” ile yukarıda özetlenen çalışmaları geliştirmek, yaygınlaştırmak, ürün yelpazesinin geliştirilmesi, pazar alanlarının çeşitlendirilmesi, girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması, bu sürece katılacak kadınların kent yaşamına her alan ve düzeyde aktif katılımını teşvik etmek gerekmektedir (Sarışen, 2006: 62-63)

Çanakkale İli sivil toplum örgütlenmesinin en yüksek düzeyde olduğu illerimizden biridir. Çanakkale İli’nde kadın sivil toplum örgütlenmesi her geçen yıl daha da güçlenmektedir. Çanakkale İli’nde faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinden bazıları şunlardır: Türk Kadınlar Birliği Çanakkale Şubesi, Türk Anneler Derneği Çanakkale Şubesi, Çanakkale Kadın El Emeğini Değerlendirme Derneği (ELDER), Çanakkale Kadınlar Birliği Derneği, Bayramiç Kadınlar Yardımlaşma Derneği, Çan Kadınları Yardımlaşma Derneği ve Ayvacık Yardımsever Kadınlar Derneği gibi. Bununla birlikte ilde ana muhalefet ve iktidar partisi kadın kolları kadın örgütlenmesinde önemli rol oynadıkları gibi kadınların siyasal yaşama katılımında lokomotif görevi üstlenmektedir. Ancak

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

1950’den günümüze Çanakkale İli’ni temsilen sadece bir kadın milletvekili olarak iki dönem TBMM’de görev yapmıştır.

Bacak ve Gümüş tarafından yapılan bir araştırmada (2006:197), Çanakkale İli’nde sivil toplum örgütlenmeleri içinde kadın üye sayısının erkeklere göre az olmakla birlikte, kadınların sivil toplum kuruluşlarının özellikle yönetim kademesinde etkin görevler aldığı, hatta kadınların bu tür organizasyonlar içinde görev alma konusunda hayli istekli oldukları tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de son yüz elli yıldır yoğun bir toplumsal değişme yaşanmış olmasına ve Türk kadını bu yüz elli yıllık süre içinde yeni toplumsal statü ve kimlik arayışını sürdürmesine rağmen, 84 yıllık Cumhuriyet döneminde şahit olunan gelişmelerin, önceki dönemlere göre büyük farklılıkları ve anlamları vardır. Bu farklılık ve anlam derinliği, bütünüyle Cumhuriyet döneminin benimsediği yeni felsefeden ve uygulamadaki yöntem farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu farklılığı yaratan, yalnızca Türkiye’nin siyasal ve toplumsal içerikli yeni ideolojik kalıpları benimsemiş olması değildir. Bunların yanı sıra, Türkiye’de başta kültürel ve eğitimsel alanlarda olmak üzere, teknolojiye, sanayileşmede, tarımda ve bürokraside yaşanan gelişmeler ve sıçrayışlar, toplumun her kesiminde olduğu gibi, kadın konusunda da yeni algılamalara, tanımlamalara ve statü edinme süreçlerine yol açmıştır. Bu farklılık, yalnızca kadının dış görünüşünde değil, toplumsal statüsünde, kültürel yapısında, kişilik tanımlamasında tanık olunan çok yönlü bir farklılıktır. Bu değişimler hiç kuşku yok ki, ülkede yaşanmış olan ekonomik, toplumsal, kültürel alandaki yoğun değişimlerle paralellik göstermektedir (Kırkpınar, 1998:15).

Ülkemizde yasalar önünde kız ve erkek çocuklara eşit eğitim imkanı sağlanırken, kızların değişik eğitim kademelerine katılımı ya da bir üst kademeye geçişi erkeklerin gerisinde kalmıştır. Başka bir ifadeyle eğitimde fırsat eşitliği istenilen düzeyde sağlanamamıştır. Ülke çapında örgün eğitimden istenilen ölçüde faydalanamayan genç kız ve kadınlarımız için çağın gereklerine uygun yaygın eğitim programları ve projeleri hazırlanarak hayata geçirilmelidir. Böylece genç kız ve kadınlarımızın mesleki eğitim almaları sağlanarak iş hayatına atılmaları ve bireysel girişimci olabilmelerinin önü açılmalıdır. Bu arada kitle iletişim araçları vasıtasıyla kadın eğitimine ağırlık verilmelidir. Ayrıca genç kızların eğitimden koptuğu eğitim kademeleri doğru tespit edilerek, problemin çözümüne ilişkin bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.

Türkiye’de çalışan kadınlarla ilgili temel veriler mercek altına alındığında, mevcut ekonomik yapı ve sosyal politika uygulamaları kapsamında ücretli çalışan ve kendi hesabına çalışan kadın sayısının kısa sürede dikkate değer artışlar sağlaması mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla kadınların

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

ücretsiz aile işçisi konumu ağırlığını korumaya devam edecektir. Ülkemizin en önemli sorunlarından biri de işgücü talebinin, çalışma çağındaki nüfus artışının gerisinde kalmasıdır. Bu da kadınlı erkekli işsizler ordusunu büyütmektedir. Bununla birlikte, hizmetler ve sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu vasıflardan yoksun olan kadınlar, kayıt dışı ekonomi içinde istihdam imkanı aramakta ya da ev içi üretim içerisinde kalmaktadır.

Ülkemizde kalkınma planlarında kadınları dikkate alan sosyo-ekonomik ve kültürel yapılanmalara ve projelere ağırlık verilerek kadın sorunlarının çözümü hızlandırılmalıdır. Çünkü kadını sorunlarına çözüm üretmeyen kalkınma planlarının ve programlarının istenilen sonuçları vermesi mümkün değildir. Bu noktadan hareketle kadınların kalkınma sürecine aktif olarak katılımını sağlayacak yöntemler ve çözümler üretmek ve bu konuda disiplinlerarası bilimsel çalışmalar yapmak gerekmektedir. Gelecek vadeden ve bir yerlere gelmek isteyen kadınlarımız ise “*hırslı kadın*” olarak nitelendirilmemeli, sadece desteklenmelidir. Özellikle siyasi parti ve sivil toplum kuruluşları ve sendikaların karar organlarında yer almak isteyen kadınlar desteklenmelidir.

Türkiye’de kadın eğitimi ve kadınlara ait diğer göstergelerin Anadolu’nun kuzeybatısında yer Çanakkale İli ile karşılaştırılması sonucunda Çanakkale İli’nin ülke ortalamaları üzerinde değerler gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kalkınmada öncelikli illerimizde kadınlara ait göstergelerin iyi bir tablo sergilemediği düşünülürse, kadınlara yönelik çalışmaların geri kalmış yörelere kaydırılması gerekmektedir. Türkiye’de kadın eğitimi ve kadınlara ait diğer göstergelerin daha iyi bir tablo sergilemesi için aşağıdaki önerileri getirmektediriz.

1. Kadınların aile yaşamı, çalışma yaşamı ve politik yaşamda arka planda kalmalarına yol açan sosyo-kültürel ve ekonomik faktörlerin aşılması ve yaşam boyu eğitim politikalarının üretilebilmesi için yeterli kaynağın ayrılması gerekmektedir.

2. Kalkınma plan ve projelerinin müzakere ve uygulanması süreçlerine kadınların aktif katılımının sağlanması gerekmektedir.

3. Kırsal kesimde kadın girişimcilere uygun koşullarda kredi olanağının yaratılması ve geleneksel alanların dışında yeni becerilerin kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca kadın girişimcilerin AB fonlarından faydalanabilmeleri için proje üretebilmeleri ve başvuru süreciyle ilgili eğitim çalışmaları yapılmalıdır.

4. Kayıt dışı ekonominin yapısı gereği kadın işgücünün istihdam edilmesini kolaylaştırması nedeniyle kayıt dışı işlerin kayıtlı hale getirilmesi gerekmektedir.

5. Ev eksenli veya kendi hesabına çalışan kadınların desteklenmesi amacıyla gerek hükümetin ve gerekse yerel yönetimlerin gerekli ve yeterli imkanları kadınlara sağlamaları gerekmektedir.

Okan Yaşar: Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği

6. Kadınların karar mekanizmalarında (siyasi partiler, sendikalar) yetersiz temsil edilmeleri ve işgücü piyasasının cinsiyet temelinde ayrışması önündeki engeller aşılamalıdır.

KAYNAKÇA

Akyüz, Yahya (2004), “*Türk Eğitim Tarihi M. Ö. 1000- M.S. 2004*”, Pegem Yayıncılık (9. Baskı), Ankara

Bacak, Bünyamin ve Gümüş, Mahir (2006), “*Çeşitli Yönleriyle Çanakkale’de Sivil Toplum Kuruluşları*”, Uluslararası Çanakkale Kongresi (17-19 Mart 2006), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yay. (Bildiriler Kitabı), İstanbul

Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (1998), “*Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Kadının Durumu*”, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yay., TAKAV Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., Ankara

Bedük, Aykut (2005), “*Türkiye’de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği*”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:3, Sayı:12 (www.e-sosder.com)

Caporal, Bernard (1999), “*Kemalizm ve Kemalizm Sonrası Türk Kadını II*”, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları (Çeviren: Ercan Eyüboğlu), İstanbul

Cunbur, Müjgan (1997), “*Türk Kadını İçin*”, Türk Kadınları Kültür Derneği Genel Merkez Yay., No:21, Desen Ofset A.Ş., Ankara, 1997

Çakır, Serpil (1996), “*Osmanlı Kadın Hareketi*”, Metis Kadın Araştırmaları, Metis Yayınları, İstanbul,

Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü (1997), “*1997 Yılı İstatistik Yıllığı*”, Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü, Çanakkale

Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü (2004), “*2004 Yılı İstatistik Yıllığı*”, Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü, Çanakkale

Çetin, Filiz (2003), “*Cumhuriyet Döneminde Kadın Eğitimi*”, MEB Milli Eğitim Dergisi, Sayı:160, Ankara

DİE (1993), “*1990 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-TÜRKİYE*”, DİE Yay. No:1616, Ankara

DİE (2002), “*2000 GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Çanakkale*”, DİE Yay. No:2545, Ankara

DİE (2003), “*GNS Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-TÜRKİYE*”, DİE Yay. No:2759, Ankara

Erkal, Mustafa (1995), “*Sosyoloji*” (*Toplumbilim*), Derya Yayınları, İstanbul

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Erol, Mehmet (2003), “*Dede Korkut’ta Kadın Tipi ve Günümüze Yansıması*”, Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Kayseri

Ertürk, Yakın (1992), “*Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Gelişme ve Kırsal Kadının Konumu*”. Kadın ve Sosyo-Ekonomik Gelişme Konferansı, 20-21 Mayıs 1991, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yay., Başbakanlık Basımevi, Ankara

Göksel, Burhan (1993), “*Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*”, Kültür Bakanlığı Yayınları No:906, Atatürk Dizisi No:27, Ankara

Güçlü, Nezahat (2000), “*Türkiye’de Kadın Eğitimi*”, G.Ü. Gaz Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:20, Sayı:1, Ankara

Güven, İsmail (2001), “*Tanzimattan Cumhuriyete Kadın Eğitimi Düşüncesinin Gelişimi (Osmanlı Düşünürlerinin Kadın Eğitimine Bakışları)*”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt:34, Sayı:1-2, Ankara

İçli, G. Ögün (1997), “*Bir Kadın Mesleği Olarak Öğretmenlik*”, C.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:19, Sivas

İnan, Afet (1975), “*Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*”, Atatürk Serisi No:10, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (2005), “*İstatistiklerle Kadının Durumu-2005*”, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara

Kırkpınar, Leyla (1998), “*Türkiye’de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın*”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Türkiye İş Bankası, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Koray, Meryem (1997), “*21.yy. Yeni Beklentiler, Yeni Liderlik Alanları ve Kadınlar*”, Deniz Harp Okulu, 21. Yüzyılda Liderlik Sempozyumu, 5-6 Haziran Tuzla, İstanbul

Kurnaz, Şefika (1997), “*Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*”, MEB Yay. No:2422, Ankara

Milli Eğitim Bakanlığı (2001), “*Milli Eğitim Sayısal Veriler 2001*”, MEB Yay., Ankara

Milli Eğitim Bakanlığı (2005), “*Milli Eğitim İstatistikleri 2004-2005*”, MEB Yay., Ankara

Milli Eğitim Bakanlığı (2006), “*Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005-2006*”, MEB Yay., Ankara

Ökçün, A. Gündüz (1997), “*Osmanlı Sanayii, 1913, 1915 Yılları Sanayi İstatistikleri*”, DİE Yay. No:2024, Ankara

Özgüç, Nazmiye (2006), “*Türkiye Ziraatinde Kadın Gücünün Dağılışı:1955-2000*”, İnsan ve Mekan, Çantay Kitapevi, İstanbul

Öztoprak, Suna, 1999, “*Atatürk Dönemi Kadın Eğitimi*”, Yıldız Teknik Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Okan Yaşar: *Türkiye’de kadın eğitimi, kadınlara ait diğer göstergeler ve Çanakkale ili örneği*

Sarışen, Gülay (2006), “*Kent ve Kadın*”, Çanakkale Mercek Altında-Çanakkale Dosyası, Aynalı Pazar Gazetesi, Çanakkale

Şahin, Hatice (2006), “*Türk Atasözlerinde Kadın*”, Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 29

Tezer, Taşkıran, 1973, “*Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*”, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyet’in 50. Yıldönümü Yayınları:5, Ankara

TUİK (2005), “*Türkiye İstatistik Yıllığı-2005*”, TUİK Yay. No:3009, Ankara

TUK (2005), “*Hanehalkı İşgücü İstatistikleri*” TUİK Yay. Ankara

Turan, Osman (1979), “*Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*”, Cil:I-II, Nakışlar Yayınevi, İstanbul

Yaşar, Okan (2003), “*1913 ve 1915 Yılları Sanayi Sayımı İstatistiklerine Göre Osmanlı Devleti’nde Tarıma Dayalı Sanayiler*”, Türk Coğrafya Kurumu, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 40, İstanbul

Yaşar, Okan (2004), “*Çanakkale İli’nde Tarıma Dayalı Sanayiler*”, Çantay Kitapevi Yay., İstanbul

Yılmaz, Banu (2002), “*Kocaeli’nde Kadın Olmak*”, Kocaeli Yöresi’nde Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı (30-31 Mayıs 2002), Türkiye Çevre Vakfı Yayını No:156, Kocaeli

YÖK (2005), “*ÖSYM Yüksek Öğretim İstatistikleri (1994-2004)*”, YÖK Yay., Ankara

YÖK (2006), “*Türkiye Yükseköğretim Stratejisi*”, YÖK Yay., (www.yok.gov.tr), Ankara